

Két háromszéki dokumentum a Magyar Népi Szövetség 1946 eleji válságáról

(Kivonat)

A második világháború utáni kisebbségi érdekképviseleti szervezet, a Romániai Magyar Népi Szövetség (MNSZ) hiteles története még megírásra vár. Az utóbbi években ugyan több olyan dokumentumot is közzétettek, amelyek az MNSZ tevékenységét mutatják be¹, ezek azonban másodlagos források, és leginkább az országos vezetés politikájával foglalkoznak. Az itt közölt két dokumentum ezzel szemben egy vidéki tagozat, a háromszéki életébe enged bepillantást. Jelentőségét éppen az adja, hogy egy olyan időszakban készültek, amikor az MNSZ történetének legváltságosabb pillanatait élte át. Az alábbiakban röviden felvázoljuk, hogy a kezdetben viszonylag széleskörű támogatottságot élvező kisebbségi szervezet miért került válságba, és az országos vezetés hogyan próbálta azt leküzdeni. Befejezésül pedig arra is kitérünk, hogy mi volt a krízis következménye.

*

Az 1944. augusztus 23-i bukaresti államcsíny utáni napokban újjáalakultak az 1938-as királydiktatúra által betiltott politikai pártok. A szélsőjobboldali alakulatok kivételével szinte minden párt visszatért a politikai porondra – a magyar kisebbség korábbi politikai reprezentánsa, az Országos Magyar Párt kivételével. Anélkül, hogy ennek okaira most kitérnénk, tényként szögezhetjük le, hogy a politikai úrt a magyar kommunisták töltötték be, ugyanis szeptember első napjaiban a Román Kommunista Párt vezetőinek utasítására az a Magyar Dolgozók Szövet-

sége (MADOSZ) alakult újjá, amely 1934 és 1938 közt az illegális kommunista párt magyar fedőszerve volt.² A nyilvánosság elé lépő dél-erdélyi madoszos aktivisták szervező munkáját több tényező is megkönnyítette: kezdetről fogva számíthattak a szovjet hadsereg helyi képviselőinek hathatós támogatására (gyülekezési, utazási engedélyek kiadása stb.), ezenfelül pedig az első hetekben átvették a megszűnt Magyar Népközösség infrastruktúráját (székházait, valamint temesvári lapját, a *Déli Hírlapot* – amely a brassói *Népi Egység* megindulásáig Dél-Erdély egyetlen magyar napilapja volt). Mindemellert azonban az a tényező sem hanyagolható el, hogy mindazokat a dél- és észak-erdélyi magyar politikai-közéleti személyiségeket, (többek közt SZÁSZ Pált, gr. TELEKI Bélát, MIKÓ Imrét, VITA Sándort) akik potenciálisan alkalmasak lettek volna egy, a baloldallal együttműködő keresztény-nemzeti orientációjú politikai-érdekvédelmi alakulat megszervezésére és vezetésére, 1944 őszén a román, illetve a szovjet hatóságok internálták.³

A dél-erdélyi madoszosok KURKÓ Gyárfás-vezette csoportja 1944. október 16-án Brassóban „országos” értekezletet tartott (valójában csak néhány dél-erdélyi és székely megye, valamint Bukarest képviselői voltak jelen), ahol új nevet választottak a szervezetüknek: Romániai Magyar Népi Szövetség – MNSZ.⁴ Az elkövetkező hónapokban úgy Dél-, mint Észak-Erdélyben ez a kisebbségi szervezet – az előbb említett okok miatt – sikeresen tudta monopolizálni a magyarság érdekképviseletét. (Erre utalt MÁRTON Áron gyulafehérvári katolikus püspök a Petru GROZA miniszterelnöknek küldött 1946. januári levelében: „A romániai magyarságnak ma sincs magaválasztotta politikai képvisellete. Az 1944. augusztus 23. után következő kormányok a magyar nép és a magyar vezetők ellen foganatosított intézkedésekkel valósággal fizikailag lehetetlenné tették, hogy a magyarság létrehozza azt politikai szervet, amely felfogásának megfelel. Mozgási, gyülekezési, szólási szabadsága kizárólag annak a csoportnak volt, amely a Magyar Népi Szövetséget megalkotta.”⁵)

Míg Dél-Erdélyben a MADOSZ/MNSZ szervezése már szeptemberben elkezdődött, ad-

* Szeged, Szilléri 39/B, IV/11, H-6723

dig Észak-Erdélyben erre természetesen csak azt követően került sor, hogy a szovjet és román csapatok fokozatosan „fölszabadították” a területet. A kezdeti szervezkedést (főleg a Székelyföldön) azonban nagyban nehezítette, hogy a viszszerző román hatóságok akadályozták a szervező munkát (november elején KURKÓ Gyárfást le is tartóztatta a Bukarestben kinevezett csíki prefektus), ám amint november 12-én szovjet parancsra az államapparátusnak vissza kellett vonulnia mindazokból az észak-erdélyi megyékből, ahol addig meg tudta vetni a lábát, nagyobb lendületet vett a munka. Ezek után ugyan a román csendőrség már nem akadályozhatta a szervező munkát, a szórvány-vidéken azonban csak 1945 tavaszán alakultak meg a helyi MNSZ-tagozatok.

Hogy vidéken miként történt a MADOSZ/MNSZ szervezése, kik vettek abban részt, arról a korabeli sajtóból gyakorlatilag szinte semmi sem tudható meg. (Ennek az az oka, hogy 1944 őszén – a magyar szociáldemokratákat leszámítva – csupán a helyi MNSZ, vagy az ahhoz szorosan kötődő „társutasok” kaptak lapindítási engedélyt, ám a napi-, illetve hetilapok a szervezkedés megindulása után csak hetekkel-hónapokkal indultak meg, ráadásul egy-két évvel később az eseményeket megszüpítve, ha nem egyenesen meghamisítva idézték föl.) Hogy Háromszéken miként szervezkedtek a madoszosok, arról az itt közölt 2. dokumentumban SZÁSZ Imre megyei MNSZ-elnök számol be: „*Demokratikus választásokról abban az időben szó sem lehetett. Már működött abban az időben Brassóban a MADOSZ. Ők adtak nekünk segítséget. Kiképzették szervezeteiket a falukban. Hogyan? Kiküldöttjei jöttek a megye székhelyére, megnézni, hogy kikkel lehet valamit kezdeni és aztán – a már megszervezett Kommunista Párttal karöltve – ezekkel indultunk ki a falukba.*” Valószínű, hogy ugyanez történt máshol is: a madoszos „aktivisták” a városból kimentek a környező falvakba, és ott olyan személyeket kerestek (lehetőleg volt madoszost, vagy olyan szegényparasztot, akiről tudni lehetett, hogy a kommunista párt szimpatizánsa), akikre rá lehetett bízni a megalakítandó szövetség vezetését.

*

A Magyar Népi Szövetség tényleges vezetése kezdettől fogva a magyar kommunisták/madoszosok kezében volt: az 1945. májusi kolozsvári kongresszuson megválasztott száz fős központi intézőbizottságba bekerült ugyan néhány, a történelmi egyházakat képviselő lelkész, közismert, népszerű személyiség is (pl. BENDE Béla unitárius pap, az író-építész KÓS Károly, a BOLYAI egyetem szervezésében részt vevő NAGY Géza)⁶, ám a tényleges politikai döntéshozó központnak tekinthető központi végrehajtó bizottságban a madoszosok döntő többségben voltak. Természetes tehát, hogy a szövetség kisebbségpolitikai stratégiája alapvetően megegyezett a harmincas évek MADOSZ-ának programjával.

Az MNSZ 1945-ös kisebbségpolitikai stratégiáját két hivatalos kiadványából lehet rekonstruálni: Szervezeti Szabályzatból, valamint a májusi kongresszusi határozatokból.⁷ Az előbbi dokumentum szerint az MNSZ célja – többek közt – „*demokratikus alapon megszervezni a Romániában élő magyarságot*”, míg a második úgy fogalmaz, hogy a szövetség célja „*a nemzetiségi jogegyenlőség megvalósítása*”. (A szervezet dokumentumaiban sohasem konkretizálták, hogy mit értenek a „nemzetiségi jogegyenlőség” fogalma alatt...) Nyilvánvaló tehát, hogy a Magyar Népi Szövetség – legalábbis magyar–román viszonylatban – Románia területi integritásának talaján állt, az erdélyi magyarság jövőjét egyértelműen román főhatalom alatt képzelte el, és nem támogatta a magyar kormány területi revíziós próbálkozásait.⁸ Hozzá kell még tenni, hogy az országos vezetés ekkori nyilatkozatai alapján az is világos, hogy nemcsak a területi revíziót utasította el, hanem azokat az elképzeléseket is, amelyek szerint az ország föderális átalakítására lenne szükség, a Románián belüli autonóm Erdélyt pedig kantonizálni kellene.⁹ Ráadásul a kisebbségi jogok nemzetközi szintű garanciáit is elutasították, ugyanis az volt a meggyőződésük, hogy a magyar kisebbség jogegyenlőségének legszilárdabb garanciáját az RKP és GROZA miniszterelnök személye jelenti. (A magyar diplomáciai képviselőlet 1946

májusában arról tájékoztatja a külügyminisztériumot, hogy az egyik alelnök, „BÁNYAI [László] legfőbb biztosítékként a román demokrácia megerősödését jelölte meg”, és nem helyezte az a magyarországi elképzelést, hogy a kisebbségi jogok biztosítását a nagyhatalmakra bízzák...¹⁰⁾

A Magyar Népi Szövetség ugyan magát „demokratikus nemzetiségpolitikai érdekképviselői szervezet”-ként definiálta¹¹⁾ (a szervezeti szabályzat megfogalmazásában: „a romániai magyar nép demokratikus politikai szervezete”), ám az eddig megismert források alapján nyilvánvaló, hogy egy igencsak központosított, a kommunista pártokra jellemző, ún., „demokratikus centralizmus” elvén felépülő szervezetről van szó. Mit jelent ez konkrétan? A szervezeti szabályzatban például leszögezik, hogy a szövetség minden tagja köteles „fegyelmezetten alávetni magát a szervezet politikai irányvonalának, a többség határozatainak és a vezetőség utasításainak.” Ez pedig azt jelenti, hogy az alapdokumentum nem teszi lehetővé a központi véleménnyel ellentétes nézetek hangoztatását. Az is figyelemreméltó, hogy ugyan hivatalosan a szövetség az alulról jövő szervezés elve alapján épült fel, azonban az országos központnak igen nagy hatalma volt, ugyanis ha az alsóbb szervek, vagy egyes tagjaik az MNSZ „érdekeivel és céljaival ellentétes tevékenységet fejtenek ki, ezeket tisztségükből fel-függesztheti, vagy a testületet feloszlathatja...” 1946 elején valóban előfordult, hogy a demokratikus úton választott helyi vezetőség határozatát a központ egyszerűen megsemmisítette.

A Magyar Népi Szövetségen belül több törésvonal is húzódott. A kortársak számára leginkább észrevehető ellentét az ún. dél-erdélyi és észak-erdélyi csoport közt húzódott. Az ellentétek közöttük még 1944 őszéig nyúlnak vissza, ekkor ugyanis nyilvánvalóvá vált a dél-erdélyiek számára, hogy a MADOSZ/MNSZ DEMETER János – BALOGH Edgár nevével fémjelzett kolozsvári csoportja – attól kezdve, hogy kiderült: Kolozsvárra nem térhet vissza a román közigazgatás, sőt, 1944. november közepén még arról a területről is vissza kell vonulnia, amelyen addig berendezkedhetett –, nyíltan Észak-Erdély politikai-közigazgatási autonómiájáért küzd. A

dél-erdélyiek szerint a kolozsváriak „szeparatizmusát” számos tény bizonyította, kezdve attól, hogy néhány héttel börtönből történő szabadulásuk után, 1944. szeptember 24-én SIMÓ Gyulának – ahelyett, hogy rögtön fölvetnék volna a kapcsolatot az RKP bukaresti központjával –, kimondták a Kommunista Észak-Erdélyi Pártjának megalakulását,¹²⁾ folytatva azzal, hogy megalakították az ODA Észak-Erdélyi Központi Tanácsadó Testületét, majd az 1945. februári ODA-konferencián létrehozták az ODA Észak-Erdélyi Központi Végrehajtó Bizottságát, amely szándékuk szerint a terület kvázi-kormányává lett volna. (1945 kora-nyarán az is kiderült, hogy a KURKÓ-csoport a kisebbségi jogegyenlőség terén elért észak-erdélyi eredményeket túl koraiaknak tartja, amelyeket nem lehet általánossá tenni az egész országban – tehát „az észak-erdélyi demokrácia túlságosan előrefutott” ...)

Az észak-erdélyiek „szeparatista”, autonomista törekvéseit Brassóban és Bukarestben az RKP, valamint a MADOSZ/MNSZ vezetői közül természetesen sokan rossz szemmel nézték¹³⁾ (bár bizonyos mértékben támogatták is, hiszen az „észak-erdélyi köztársaságban” tulajdonképpen az ODA volt hatalmon). Kár aggódní, ugyanis a kolozsvári autonomista csoport – egy-két személy kivételével – csupán addig tartott ki, illetve támogatta nyíltan a régió kvázi-függetlenségét, amíg (GROZA miniszterelnökké történő kinevezésével) Bukarestben is hatalomra nem jutott az ODA. Ezzel nem azt akarjuk mondani, hogy a kolozsvári csoport tagjai közül mindenki csupán politikai taktikából volt autonomista. Többen (például SIMÓ Gyula) ugyanis úgy látták, hogy Bukarest egyfelől a világháború előtt gyakorolt sovinszta kisebbségpolitikájával, másfelől pedig az 1944. őszi atrocitásokkal eljárt szította annak esélyét, hogy visszakapja Észak-Erdélyt. Abban a – most már tudjuk: illúzióban – éltek, hogy a Szovjetunióval Észak-Erdéllyel kapcsolatban 1944. november közepén kialakult álláspontja nem taktika, hanem stratégia. Csak hogy 1945. március elején kiderült: amint Moszkva jelöltjét, GROZÁt a király kinevezte miniszterelnöknek (ezzel pedig megtörtént a kommunisták részleges hatalomra kerülése, hi-

szen a kulcspozíciók: belügy, igazságügy, propagandaügy, közlekedésügy a kezükben, befolyásuk alá kerültek), az addigi, Bukaresttel szembeni távolságtartásra sincs semmi szükség! Ezek után az autonomisták döntő része felhagyott korábbi „ábrándjaival” (csak JORDÁKY Lajos „ábrándozott” tovább az önálló Erdélyről – ki is rúgták emiatt az RKP-ból még 1946-ban...). Ennek az autonomista intermezzónak azonban volt egy hosszú távú következménye: a dél-erdélyi (volt madoszos) MNSZ-politikusok jó része nem bízott igazán a szemükben „kompromittálódott” kolozsváriakban.

A dél-erdélyi csoport azonban nem csupán az előbbi ok miatt tekintett kezdettől fogva gyanakvóan a kolozsváriakra és általában az észak-erdélyi magyarságra, hanem azért is, mert meg voltak győződve arról, hogy az észak-erdélyi magyarság a négy év alatt „megfertőződött a HORTHY-fasizmus által”, rájuk jóval nagyobb hatással volt a „reakciós propaganda”, mint a dél-erdélyiekre.¹⁴ Egy aradi volt madoszos például az MNSZ 1945. novemberi intézőbizottsági ülésén azzal vádolta az észak-erdélyi magyarságot, hogy csak a dél-erdélyiek „érik a felszabadulást”, az észak-erdélyiek nem, mert „olyan vezetők állnak a megyék és falvak élén, akik BOCSKAY-sapkával járnak, és abban reménykednek, hogy a határt megváltoztatják, és őket visszacsatolják nem a demokrata, hanem az IMRÉDY szellemű Magyarországhoz.”¹⁵

Az észak-erdélyi – dél-erdélyi szembenállásnál (amely annyira nyilvánvaló volt még 1946-ban is, hogy KURKÓ a kongresszusi beszédében külön ki is tért rá) azonban mi lényegesebbnek tartjuk az MNSZ szélsőbal szárnya és az ún. centristák közti ellentétet, amely azért bizonyos mértékben átfedte az előző törésvonalat. (Bár KURKÓ a dél-erdélyi csoport vezetője volt, számos tekintetben inkább a centrumhoz sorolható és nem a szélsőbal szárnyhoz.)

A szélsőbal szárnyat a bukaresti és dél-erdélyi (esetleg a 2. bécsi döntés után oda menekült) kommunisták (CZIKÓ Nándor, RÉVY Ilona, BÁNYAI László és mások), kisebb részben észak-erdélyi volt madoszosok (pl. MEZEI Lajos, de többen ehhez a táborhoz sorolták

BALOGH Edgárt is) képezték. A csoport tagjainak a „harcos múltjuk” igencsak meghatározta szemléletét. Többségükre jellemzőek voltak azok a tulajdonságok, melyeket a kommunista mozgalmak történetével foglalkozó szakirodalom¹⁶ az illegális kommunista pártok tagjai esetében megállapított. Minden fölsőbb utasítást gondolkodás nélkül végrehajtottak, mindenkivel szemben gyanakvóak voltak, egy részüknek az ún. etnikus identitástudata elhalványult: elsősorban kommunistáknak tartották magukat és csak másodsorban magyarnak (vagy zsidónak, románnak stb.); nem egyszerűen érzéketlenek voltak a magyarság (valós, vagy olykor vélt) sérelmeivel szemben, hanem egyszerűen az egész sérelmi kérdést másodlagos jelentőségűnek tartották a „demokrácia megerősödéséért”, a „kétoldali reakció” ellen folytatott harc idején.¹⁷ (Az egyik aradi madoszos például így fogalmazott a marosvásárhelyi intézőbizottsági ülés vitáján 1945 novemberében: „Egyetlen célja van általában minden népnek [...], hogy harcoljon az igazi ellenség: a fasiszta hordák ellen. [...] Tehát mindegy az, hogy angol, török, francia, vagy bármilyen nemzetiségű demokrácia is, mert a demokrácia minden népnek egyenlő jogokat kell hogy biztosítson.”¹⁸) Az előbbiekből következik, hogy a szélsőbalos szárny az MNSZ-t sem elsősorban kisebbségi érdekvédelmi szervezetnek tartotta, hanem olyan szervezetnek, amely az RKP-nak a „demokrácia megteremtéséért” folytatott harcában a „magyar demokratikus tömeget” megszervezi. (Jól mutatja ezt a felfogást BÁNYAI László egy 1945. márciusi bizalmas feljegyzése is, amelyben kifejti, hogy az MNSZ „az RKP egyik tömegszervezete”¹⁹) Mindemellett a szélsőbalosok minden, az övékétől eltérő véleménnyel szemben kérlelhetetlen szigorral léptek fel, türelmetlenség, jó adag értelmiségellenesség jellemezte őket, „szektás” bizalmatlanságuk a magyar középosztály sok értékes tagját távol tartotta a szövetségtől. (Ez annyira komoly probléma volt, hogy még KURKÓ Gyárfás is kénytelen volt kitérni rá a székelyudvarhelyi MNSZ-kongresszuson...)

Az MNSZ vezetésének centrumához azokat a (nagyobb részt észak-, kisebb részben dél-erdélyi) kommunistákat lehetne sorolni (töb-

bek közt DEMETER Jánost, KURKÓ Gyárfást), akik – bár a GROZA-kormányhoz lojálisnak bizonyultak, az RKP irányvonalát igyekeztek hűségesen követni, de – a magyarságot ért jogtalanságok miatt fontosnak tartották a sérelmi politizálást. Mivel pedig a különböző jogsérelmek orvoslásában, a magyar intézmények védelmében olykor sikereket is elértek, azok szemében is volt némi presztízsük, akik egyébként alapjaiban utasították el a világnézetüket.

Végezetül nem feledkezhetünk meg arról, hogy az MNSZ-en belül (a nyilvánosság előtt alig észrevehetően) létezett még egy „jobbszárny” is, amely azonban – a szélsőbal szárnyal és a centrummal ellentétben, amelyek az országos vezetésben, valamint a helyi vezetés többségében minden fontos pozíciót a kezükben tartottak – mindvégig periférikus helyzetben volt. A fokozatosan az MNSZ „belső ellenzékévé” váló – politikusok (NAGY Géza, MIKÓ Gábor, DECSY István és mások) először a marosvásárhelyi kiáltvány kiadásakor fordultak szembe az MNSZ országos vezetésével. Nyilvános fellépésre ritkán adódott lehetőség, hiszen az MNSZ lapjaiban nem fejthették ki kritikai álláspontjukat. Az eddigi feltárt forrásanyag alapján a kisebbségpolitikai elgondolásaikat nagyvonalakban a következőben foglalhatjuk össze: 1) tudomásul vették – a Szovjetunió meghatározó jelenléte miatt – a magyar kommunisták megnőtt súlyát; 2) nem helyeselték azt a kezdetektől tapasztalható kirekesztő politikát, amely eredményeképpen a középosztály, a vidéki értelmiség jelentős része kívül maradt a szövetségen; 3) elítélték a marosvásárhelyi kiáltvány kiadását; 4) talán legfőbb kritikájuk az volt, hogy az MNSZ a kommunista vezetés miatt túlságosan függ az RKP-tól, túlzottan lojális a GROZA-kormányhoz.

Az MNSZ eme „belső ellenzéke” utoljára a székelyudvarhelyi MNSZ-kongresszuson szólalhatott meg. Jórészt 1945–46-os magatartásuk miatt többüknek az internálás, börtön lett osztályrésze...

1945 tavaszán a köztudottan kommunista orientációjú MNSZ még népszerű volt az erdélyi magyar társadalom nagy többsége előtt. Ezt a

kezdeti népszerűséget, elfogadottságot több okkal is lehet magyarázni.

Egyrészt az „elszakadásig önrendelkezés” elvének a KRP által 1935-ig (a népfrempolitika meghirdetéséig) történt hangoztatása sokakban azt az illúziót keltette, hogy a párt Erdély elszakadását követeli Romániától. (Azt már csak a „beavatottak” tudták, hogy valójában ez az elv csak Bessarabiára és Észak-Bukovinára vonatkozik...²⁰). A magyar kommunisták népszerűségét az is nagyban növelte, hogy az észak-erdélyi magyarság a kolozsvári magyar kommunisták közbejárásának tudta be azt, hogy a szovjetek kiharancsolták a visszatért román államapparátust 1944 novemberében. (Mindemellett 1944-ben a kommunisták presztízsét az is növelte, hogy olyan hatalmas „támogatójuk” volt, mint a 2. világháborút megnyerő Szovjetunió, amelytől sokan azt remélték, hogy a román „kisebbségfaló” sovinizmussal szemben védelmet fog nyújtani az erdélyi magyarság számára. Úgy tűnik, ez a meggyőződés még – a kommunista szimpátiával addig igazán nem vádolható – gr. TELEKI Bélát is áthatotta: az 1944. szeptember 8-i budapesti minisztertanácsi ülésen, ahol HORTHYt a németekkel való szakításra akarta rábírní, kijelentette: „Az erdélyi magyarságnak egy lehetősége van, hogy sorsát mentse, és pedig ha baloldali orientációt vesz fel.”²¹)

Az MNSZ 1945 tavaszán élvezte a romániai magyar társadalom nagyobb részének bizalmát. (Emellett azonban az is bizonyos: a szövetség kommunista vezetőinek ideológiáját már jóval kevesebben fogadták el.) Bár a városi középosztály és a vidéki értelmiség számos – korábban a kisebbségi közéleti aktív szerepet játszó – személyisége távol maradt a szövetségtől, annak munkájába már 1944 őszén bekapcsolódtak olyan közismert személyiségek is, akik 1944 előtt nem tartoztak a kommunista-szimpatizáns értelmiség kicsiny táborához.

Az 1945. május 6–13. között megtartott első kongresszusán (ahol egyesült a brassói és a kolozsvári központ) már mintegy 387.753 tagja volt az MNSZ-nek.²² (Ez az imponáló taglétszám azonban nem feltétlenül azt jelenti, hogy ennyien tudatosan beléptek a szövetségbe, ugyanis né-

hány forrás azonban arról számol be, hogy több helyen a helyi vezetés egyszerűen a Magyar Népközösség tagságát automatikusan beléptette az MNSZ-be...)

Az 1945. májusi kongresszus után néhány hónappal a szövetség népszerűsége fogyatkozni kezdett. Ennek egyik okára SZABÉDI László világított rá 1945 tavaszán egy magyarországi barátjához írott levelében: „itt Erdélyben magyar részen csak a baloldal számít demokratának, román részen ezzel szemben demokratának számítják a Vasgárdának is azokat a kevésbé kompromittált elemeit, akiknek sikerült megszűniök a különböző purifikációs eljárásokat. [...]”²³ Tehát míg a magyar kommunisták – a BALOGH Edgár-megfogalmazta „kétoldali reakció elleni harc” jegyében – kérlelhetetlen szigorral igyekeztek minden, általuk „reakciónak” tartott magyart „kipurifikálni”, aközben nem vették észre (mert „mindenre, ami magyar, felfokozott gyanakvással, és mindenre, ami román, kettőzött bizalommal tekint” – írja előbbi levelében SZABÉDI a kommunistákról), hogy ezáltal épp a román nacionalistáknak tesznek szívességet azzal, hogy jóval nagyobb tisztogatás, felelősségre vonás történik a magyarság soraiban, mint a románságéban. (Például BÁNYAI László, az MNSZ egyik alelnöke a kolozsvári népbíróság egyik közvádlójaként stálistált mintegy tucatnyi koncepciós perben; a népbíróság 1946 márciusa és augusztusa között 372 magyar és 26 román személyt ítelt el.²⁴) Az MNSZ háromszéki intéző bizottsága 1946. január 14-i gyűlésének jegyzőkönyvéből [lásd az 1. sz. dokumentumot] kiderül, az egyik ismeretlen nevű küldött ugyanennek a tényezőnek tulajdonította, hogy „bomlik fel a szervezet”...

A másik ok abban lelhető fel, hogy az országos vezetőség – amely határozottan kiállt a többségi románság által illegitimnek tartott GROZA-kormány mellett – nem tudta elérni, hogy a magyarság számos, súlyos sérelmét (állampolgársági törvény, földreform, CASBI stb.) orvosolja a kormány, sőt, időközben még újak is keletkeztek.²⁵ Hiába járta rendszeresen a bukaresti minisztériumokat számos MNSZ-delegáció, ott csak ígéreteket kaptak – amelyeket azonban a

magyar sajtóban úgy tüntettek fel, mint konkrét eredményeket! Bár GROZA jóindulata nyilvánvaló volt, ígéretei legtöbbször beváltatlanok maradtak, az MNSZ vezetői konkrét eredményeket alig tudtak felmutatni – vagy ahogy SZÁSZ Imre megyei MNSZ-elnök fogalmazott az itt közölt 1. dokumentumban: „Való az, hogy szándékainkat nem tudtuk megvalósítani.” (Anélkül, hogy erre a kérdésre bővebben kitérnénk, meg kell jegyezzük, hogy GROZA nem volt könnyű helyzetben: „magyarbarát” politikáját nem csupán a román társadalom sovíniszta nagy többsége ítélte el, de még a saját pártja, az Ekésfront, sőt, az RKP vezetésének egy része is rossz szemmel nézte. Igen sokan „nemzetárulónak” tartották az „engedékeny” magyarságpolitikája miatt...)

Mindezekhez még hozzá kell tegyük, hogy 1945 folyamán – ellentétben 1946 tavaszával – a szövetség vezetői meglehetősen erélytelenül léptek föl a sérelmek orvoslása érdekében. Ennek okát LUKA László/Vasile LUCA (az ODA országos főtitkára, az RKP Politikai Bizottságának „magyar ügyekért” felelős tagja) árulta el 1948. áprilisában SZÉLL Jenő követnek: „volt egy periódus, mikor az erdélyi magyarságot tagadhatatlanul sérelmek érték. Ő ekkor a Magyar Népi Szövetség vezetőit arra szorította, hogy hallgassanak, ne csináljanak sérelmi politikát, mert ezzel a román reakció elleni harc mellékvágányra csúszna...”²⁶

*

A szövetség történetének legsúlyosabb válsága mégsem az eredményes sérelmi politizálás hiánya miatt tört ki, hanem azért, mert a magyar-román határvita kapcsán az országos vezetés olyan nyilatkozatot adott ki, amellyel az erdélyi magyar társadalom többsége nem értett egyet.

Az 1945. március 6-án megalakult kormány vezetője kezdettől fogva minden sajtó-nyilatkozatában vagy magyar diplomatákkal folytatott beszélgetésében leszögezte, hogy bármilyen mérvű területi módosítást elutasít. GROZA az 1945. november elején Bukarestben tárgyaló NÉKÁM Sándor rendkívüli követnek is kijelentette, hogy: „a határok kérdésének felvetése újra

a sovinszta és revizionista szellemet fogja felébreszteni. A határok egy-két megyényi megváltoztatása semmit sem jelent.”²⁷ A Partium egy részének Magyarországhoz csatolását szorgalmazó magyar kormány diplomatáját a határok megváltoztatása helyett a „határok légiesítésével”, vámunióval kecsegtette.

Az erdélyi magyar társadalom egy jelentős része (főleg a partiumiak és a székelyek) azonban komoly várakozásokkal tekintett a béketárgyalások elé. Ezeknek a reménykedéseknek volt némi alapja, de persze volt egy jó adag illúzió is bennük, hiszen annak híre Erdélybe is eljutott különböző csatornákon, hogy a Külügyminiszterek Tanácsa szeptemberi londoni ülészakán az angolszász hatalmak képviselői is csak a Partium, (vagy egy bizonyos része) Magyarországhoz történő csatolását támogatják. (Egyébként hosszas vita után a Szovjetunió ellenállása miatt a kérdést elnapolták.)²⁸ A székelyek alaptalan bizakodását azonban minden bizonnyal a végtelen elkeseredésük táplálta, amelyről számos korabeli forrás is beszámol. Például MÁRTON Áron egy 1945 szeptemberi, a budapesti külügyminisztériumnak elküldött feljegyzésében „helyszínen gyűjtött tapasztalatokra” hivatkozva azt állította, hogy: „A székely nép annyira eldöntötte magában a román uralomtól való elszakadást, hogy inkább hajlandó szovjet tagozat-állammá lenni, mint a románsággal együtt állami életet élni”²⁹

Ezzel a tömeghangulattal az MNSZ országos vezetői is tisztában voltak, sőt, azzal is számoltak, hogy valóban sor fog kerülni bizonyos mértékű határváltoztatásra Magyarország javára. Csakhogy – amint azt BÁNYAI László alelnök megfogalmazta 1946 elején egy bizalmas beszélgetés során: „ez azonban nem érdekli túlságosan” a szövetség vezetőit.³⁰

Az 1945. novemberi marosvásárhelyi intézőbizottsági ülés – amely a kiáltvány kiadása miatt fordulópontnak tekinthető az MNSZ történetében – összehívásának előzményei máig sem tisztázottak. Annyi ismeretes, hogy a központi végrehajtó bizottság az október 20-i rendkívüli ülésén határozta el, hogy (többszöri halasztás után) november 15-ére végre összehívják az or-

szágos intézőbizottságot. (Ez már igencsak esedékes volt, hiszen a szervezeti szabályzat szerint negyedévente kellene az IB-t összehívni, a kongresszus óta pedig már majd fél év telt el.) A gyűlés néhány résztvevője később azt állította, hogy az utolsó pillanatig nem volt világos, mi lesz a tanácskozás fő témája, csak az volt valószínű, hogy a kongresszus óta megoldatlan sérelmek terítékre fognak kerülni. Az IB-ülés előtti napokban azonban Marosvásárhelyen kiszivárgott, hogy a száz fős intézőbizottság tulajdonképpen azért ül össze, hogy „Erdély sorsáról döntsön”...

Egyelőre azt sem lehet egyértelműen eldönteni, hogy ki(k) kezdeményezték a kiáltvány kiadását. Mi úgy látjuk, igencsak valószínű, hogy azok a kortársi vélemények³¹ járnak közel a valósághoz, amelyek szerint a kiáltványt GROZA és LUKA erőszakolta ki. A közvetlen szerepük ebben a kérdésben már csak azért is valószínűsíthető, mivel mindketten korábban azt hangoztatták, hogy ha Magyarországon és Romániában megerősödik a „demokratikus kormányzás” (vagyis hatalomra kerülnek a kommunista pártok), „eltűnik minden ellentét, és nem lesz fontos még a határkérdés sem.”³² Az sem véletlen, hogy az intéző bizottsági ülést megelőző hetekben a magyar nyelvű sajtóban LUKA és BÁNYAI sürgették a „határozott állásfoglalást a demokratikus kormányzás mellett”.³³

Mivel az intéző bizottság ülésének, illetve a harmadik napon tartott nagygyűlés eseményeinek a részletes ismertetése túlságosan elvinné az eredeti témánktól, ezért csak néhány, lényeges mozzanatra hívjuk föl a figyelmet. 1) A tanácskozáson jelen volt LUKA László, és SZENKOVITS Sándor, az országos szaktanács főtákará, és az utolsó napon megjelent GROZA miniszterelnök is (ilyen többé nem fordult elő!). Ez a tény is azt mutatja, hogy az RKP vezetése és a kormány már előzetesen kiemelt fontosságot tulajdonított a marosvásárhelyi tanácskozásnak... 2) Mind KURKÓ, az MNSZ elnöke, mind pedig LUKA és SZENKOVITS beszédeikben már megelőlegezték az elfogadandó kiáltvány leglényegesebb pontjait. 3) DEMETER János (akkor az MNSZ központi végrehajtó bizottságának

tagja) szerint LUKA a kiáltvány-tervezetet mindenféle előzetes megvitatás nélkül, mint kész szöveget terjesztette az MNSZ szűkebb vezetése elé.³⁴⁾ Az így előterjesztett szövegtervezetet – amelyet az országos vezetőség legnépszerűtlenebb tagja, BÁNYAI László olvasott fel – a jelen lévők egy része nyíltan elutasította, mivel a szöveg expressis verbis elítélte a 2. bécsi döntést, és egyértelműen az 1938-as magyar–román határ visszaállítása mellett állt ki. (Az eredeti szövegtervezet máig sem ismert, csupán különböző visszaemlékezésekből lehet azt valamelyest rekonstruálni.)

A vitáról beszámoló jegyzőkönyv-részletből³⁵⁾ több különös dolog derül ki. Például a vitán, illetve a végső szavazáson az IB-tagoknak csak alig több, mint a fele vett részt. (Hogy ennek mi volt az oka, egyelőre nem ismeretes.) Ezen kívül – bár csak tanácskozási joggal – több, nem IB-tag, volt madoszos is részt vett, és felszólalásaikkal, a láthatóan megszervezett tapsorkánnal, erőteljesen támogatták a nyilatkozat eredeti formájában történő kiadását. 4) Az ezt ellenző NAGY Géza, SZABÓ István és mások viszont arra hivatkoztak, hogy a szervezeti szabályzat szerint az olyan döntő fontosságú kérdésben, mint amiről a kiáltványban szó van, csak a kongresszus dönthet. 5) Ezeket a véleményeket azonban a „felvonultatott” madoszosok „lehurrogták”, a „renitens értelmiségiek” nyíltan megfenyegették, „lereakciósozták”. (Néhány szélsőbalos felszólaló már egyenesen azt hangoztatta, hogy akik ellenzik a kiáltvány kiadását, azokat ki kell zárni az MNSZ-ből.³⁶⁾ A kiáltvány kiadását erőltetők arra hivatkoztak, hogy: a revíziós politika „fasiszta jellegű” (e logika alapján a határmódosítást szorgalmazó NAGY Ferenc-kormány is „fasiszta jellegű” volna...); bízni kell „a nagy SZTÁLIN marsallban”, és GROZÁban, mert ő „megadja az itt élő népek teljes jogait”; akik a kiáltvány ellenzik, alkalmat adnak arra, hogy a „román reakció a magyarságot kidobja erről a földről”³⁷⁾; végül pedig, hogy egy esetleges határváltoztatás „háborús tűzfészekké” tenné Erdélyt.³⁸⁾

Az ellenállást látván a vezetőség belement egy „kompromisszumos” megoldásba és

oly módon „finomítottak” a szövegen, hogy a lényeg nem változott. Ennek eredményeként többek között kijelentették: „Tudatában vagyunk annak, hogy az erdélyi nemzetiségi kérdés megoldása nem határkérdés, hanem a demokrácia megerősödésének, a nemzeti jogegyenlőség és tényleges megvalósításának, a határok feloldásának kérdése”. Mindemellert pedig az MNSZ „hitet tesz a román népi demokráciával kötött szövetsége és a széleskörű demokratikus alapon álló GROZA-kormány iránti bizalma mellett.” Mit jelentenek ezek a kiragadott mondatok? Nem kevesebbet, mint hogy a magát a magyar kisebbség érdekképviseleti szervezeteként meghatározó MNSZ országos vezetősége – még ha burkoltan is –, támogatja a trianoni magyar–román határ visszaállítását, illetve a területi sérthetlenség elvét valló GROZA-kormányt.

A szavazás végeredményét vizsgálva ismét „furcsaságokra” bukkanhatunk: a száz tagú központi intézőbizottságból csak ötvennyolcan voltak a vitán jelen, közülük pedig a nyílt szavazáson – a felkorbácsolt hangulat miatt – csupán egy személy mert nemmel szavazni (utólag azonban többen is azt állították, hogy nemmel szavaztak...), ketten tartózkodtak, hárman pedig feltehetően „kiszivárogtak” teremből. Tehát a központi intézőbizottságnak csak épp hogy a fele szavazta meg a kiáltványt! (Megjegyezzük, hogy a jegyzőkönyv-részlet hitelességét illetően kételyeink vannak, ugyanis néhány, általunk megkérdezett, szavahihető résztvevő nem pont úgy rekonstruálta az eseményeket, mint ahogy azt a jegyzőkönyv rögzíti. Egy ismeretlen személy 1946. január eleji, a budapesti külügyminisztériumhoz eljuttatott feljegyzésében is azt írja, hogy a jegyzőkönyvben foglaltakkal ellentétben öten szavaztak a kiáltvány ellen.³⁹⁾

Még további kutatásokra lesz szükség ahhoz, hogy megnyugtatóan válaszolni lehessen arra a kérdésre: a miniszterelnök és az MNSZ országos vezetői miért tartották olyan fontosnak a kiáltvány kiadását? Úgy véljük, a választ az 1945 őszi Párizsban folyó béketárgyalások pillanatnyi helyzete adja meg. Az eddig megismert diplomáciai források alapján úgy tűnik, Bukarest számára egy határmódosítást ellenző nyilatkozat

azért volt olyan fontos, mivel attól tartott, hogy Erdély nyugati sávját a nagyhatalmak Magyarországának fogják ítélni. (Nem csak a partiumi román lakosság nyugtalankodott erősen emiatt, hanem úgy tűnik, a román hatóságok is. A Honvéd Határőrség 1945. november elején olyan információkat szerzett a határ túloldaláról, miszerint „Romániában erősen tartja magát a hír, hogy Észak-Erdélyből a Maros vonaláig terjedő területet újra át kell adni Magyarországnak. Így Nagyvárad, Szatmárnémeti átadásának állítólagos előkészületei folynak. Nagyvárad körzetében éjjelenként katonai biztosítás mellett vasúti berakásokat hajtanak végre...”⁴⁰) Ezért a román vezetés úgy hitte, hogy ha a magyar kisebbség politikai képviselőit ellátó MNSZ vezetésével ki tud adni egy Románia területi *status quo*-ja melletti állásfoglalást, azzal Párizsban megerősítheti pozícióit.

Az MNSZ országos vezetésének azért lehetett olyan fontos, hogy az intézőbizottság – még a népszerűségvesztést kockáztatva is!⁴¹ – kiadja a LUKA és GROZA által elvárt tartalmú kiáltványt, mert azt hitték, hogy ha valóban sor kerül egy határváltoztatásra, ez a GROZA-kormány bukását okozza, és a történelmi pártok hatalomra kerülésével újra kezdődnek az 1944 őszén megismert magyarüldözések, ellenben, egy, a kormány felé tett „hűségnyilatkozattal” megerősítik GROZA pozícióját, és azután majd több „engedmény” tudnak kialkudni a későbbi tárgyalások során. (Persze nem feledkezhetünk el arról sem, hogy az MNSZ kommunista vezetőinek a pártfegyelem miatt is igyekezniük kellett eleget tenni a pártvezetés elvárásának.)

Mennyiben jöttek be a fenti számítások? A GROZA-kormány, a partiumi románság 1946 tavaszán megnyugodhatott: a Külügyminiszterek Tanácsa végleg lezárta a magyar–román határvitát, és visszaállították az 1938-as határt. Csakhogy ez a döntés a nagyhatalmi alkuk eredménye volt és nem a vásárhelyi kiáltvány kiadásának következménye! A kormány a kiáltványt azonban mégis csak fölhasználta a párizsi békekonferencián: 1946. szeptember 2-án Gheorghe TĂTĂRESCU külügyminiszter azzal olvasta fel a kiáltvány általunk is idézett sorait,

hogy íme, „ez a romániai magyarok igazi érzülete”. Ami pedig az MNSZ számításait illeti, a határkérdés lezárásával sem erősödött meg annyira a kormány pozíciója,⁴² hogy megengedhetett volna magának egy „tisztá” parlamenti választás megtartását, és a magyarelles román sovinizmus sem csökkent egy cseppet sem.

Amint nyilvánosságra került a kiáltvány,⁴³ széleskörű fölháborodás tört ki, a vezetőséget Erdély elárulásával vádolták. (Az itt közölt 1946. január 14-i sepsiszentgyörgyi megyei IB-gyűlésen felszólaló BENEDEK István központi oktató is kénytelen volt elismerni azt, amit mindenki tudott: „Sokan árulónak tartják KURKÓt, BĂNYAIt és másokat. Szó sincs ezúttal személyes bosszúról, hanem igen, politikai ellenetkről. [...] A marosvásárhelyi kiáltvány indította el a dolgot.”) Hogy 1945 végén mekkora volt a felháborodást, azt az akkoriban keletkezett, és máig fennmaradt, az MNSZ vezetőségét gyilkos dühvel támadó, kézzel terjesztett versek mutatják. Például az egyikben BALOGH Edgár vádolják ekképpen: „KURKÓ, CZIKÓ, Te s BĂNYAI, Magyar népnek árulói!”⁴⁴) A közfelháborodás akkora volt, hogy – magyar diplomáciai információk szerint – Csíkménaságon és Gyergyószárhegyen a szövetség helyi vezetőit meggyilkolták, Kolozsvárott pedig BALOGH Edgárt a nyílt utcán megverték.⁴⁵ 1945 végén a magyar külügyminisztérium Béke-előkészítő Osztályának szakértői úgy látták, hogy: „Az MNSZ-ből kiábrándult magyar tömegek egyelőre a már meglévő keretekben keresnek elhelyezkedést. A magyar munkásság nagy része a román Szociáldemokrata Párton belül felállított »Országos Magyar Bizottság« felé tájékozódik, a parasztság és az értelmiség viszont az erdélyi magyar egyházak felé keresi a kivezető-utat.”⁴⁶

*

1946 januárjában az országos vezetés és a vele szemben megrendült bizalmat a helyi vezetőségek „kiszélesítésével” próbálta meg helyreállítani. Ez azt jelentette, hogy igyekeztek bevonni a szervezet munkájába az MNSZ-től addig magukat távol tartó, de tekintélyes közéleti személyiségeket. Az első ilyen jellegű próbálko-

zásra Kolozsváron került sor: január 6-ra érkezetet hívtak össze, amelyre több közismert személyiséget (köztük gr. TELEKI Ádámot és SZÁSZ Pált, az EMGE két vezetőjét) is meghívtak, de közülük csupán SZABÓ Béni volt országos magyar párti képviselő jelent meg, ám ő is kijelentette, hogy az MNSZ „*jelenlegi vezetősége és az MNSZ jelenlegi összetétele nem képviseli az [erdélyi] magyarságot.*”⁴⁷ (Hasonló véleményen volt – magyar diplomáciai értesülések szerint – az MNSZ mérsékeltbb szárnya, valamint a JORDÁKY Lajos köré tömörült, főleg fiatalokból álló csoport is, akik azt javasolták, hogy „*helyezzék az MNSZ intézőbizottságát szélesebb alapokra, tehát vonják be az MNSZ-en kívül álló kommunistákat, szociáldemokratákat és pártonkívülieket és távolítsák el az MNSZ éléről a két alelnököt, BÁNYAI Lászlót és BALOGH Edgárt.*”⁴⁸)

SZABÓ Béni véleményét sokan oszthatták, ugyanis 1946 januárjában napirenden voltak a helyi szervezetekből történő kilépések, az értelmiség egy része hátat fordított a szövetségnek. Több megyei és járási tagozat írásban jelentette be, hogy nem vállal szolidaritást országos vezetőséggel a kiáltványban rögzített álláspontjával. Egyes helyeken (például Maros-Tordában) a megyei vezetőség önként lemondott, máshol (Udvarhely megyében) pedig leváltották a kiáltvány kiadását támogató vezetőséget. Volt, ahol (pl. Szatmárban) felszólították az országos vezetőséget, hogy mondjon le, és ezzel tegye lehetővé „*a magyar egység kibontakozását*”,⁴⁹ máshol vagy egy demokratikusan lebonyolítandó belső választás megtartását sürgették, vagy (mint a Szilágy megyei intézőbizottság) országos kongresszus összehívását indítványozták. (Ezt a határozatot azonban a központi vezetés követelésére februárban visszavonták.⁵⁰ Valószínűleg ugyanez történt máshol is.) Januárban a helyi vezetőség leváltása, a központi vezetőség lemondásának követelése olyan tömegessé vált, hogy az országos vezetőség január 30-án közleményben jelentette ki, hogy az ilyen értelmű határozatokat egyszerűen nem fogadja el.⁵¹

A kolozsvári kudarc ellenére az országos vezetőség tovább próbálkozott a helyi vezetőségek „kiszélesítésével”: január 13-án felhívásban utasították a vidéki szervezeteket, hogy hívjanak össze értekezleteket, amelyekre hívják meg azokat a helyi magyar közéleti személyiségeket is, akik addig távol tartották magukat a kommunisták-vezette szövetségtől. Az értekezeltek tárgya pedig az legyen, „*miként lehet biztosítani a magyar egységet a szövetség keretein belül*”, olyan formában, hogy a megyei vezetőségeket kiegészítik addig kívülálló tagokkal. A vidéki értekezletek (tehát nem MNSZ-gyűlések!) megtartásáról a Népi Szövetség lapjai rendre beszámoltak, csak hogy ezekből az írásokból – a cenzúra, vagy az öncenzúra korlátai miatt – az nem derül ki, hogy milyen viták folytak, vagy hogy a vidéki tagság, a helyi értelmiség miként vélekedett az MNSZ vezetőségének addig követett politikájáról.

Feltételezzük, hogy a legtöbb helyen ugyanolyan őszinte, kritikus felszólalások hangzottak el, mint az itt közölt január 20-i sepsiszentgyörgyi „kiszélesített” MNSZ-értekezleten. (Lásd SOMOGYI Endre rétyi református lelkész felszólalását.) A sepsiszentgyörgyi gyűlés azonban hiába szögezte le a határozati javaslatában: „*az értekezeltek szükségesnek látja, hogy úgy a központi, mint a vidéki szervezetek vezetőségei tiszta és demokratikus választások alapján haldéktalanul átszerveztessenek, illetve a körülményekhez képest kibővíttessenek*”, ugyanis annak semmi fogantatja sem lehetett, hiszen nem a megyei intézőbizottság hozta, (azt amúgy is fölülbírálhatta a központi végrehajtó bizottság), hanem csupán egy értekezeltek.

A januári, Erdély-szerte tartott értekezletek sorozatát a 28-i kolozsvári zárta. Ez a botrányos gyűlés megmutatta, hogy az országos vezetőség nem értette meg (vagy nem akarta megérteni) a „vidék üzenetét”. Ezen a „kiszélesített” MNSZ-gyűlésen ugyanis az történt, hogy a felszólaló, a szervezethez mindig hűséges ASZTALOS Sándort valamint (a „belső ellenzék” közt számon tartott) NAGY Gézát, DECSY Istvánt, és másokat – akik ugyanúgy kritizálták az országos vezetőséget, mint a vidéki szervezetek többsége – a „feltűzött” hóstáti földészek „kiseperték” a teremből. (A szélsőbalos szármáy

korlátoltságát, értelmiség-ellenességét MEZEI Lajosnak a brassói Népi Egység számára adott nyilatkozata is jól mutatja, abban ugyanis többek közt azt állította, hogy az ellenzék – diákok, értelmiségiek – csupán „a reakció szolgálatában álló kis csoport”.⁵²

A helyi vezetőségek kibővítésére tett januári kísérlet tehát egyértelműen kudarccal végződött. A különböző botrányokkal kísért értekezletek hatására a politikai közvélemény nagy részében csak tovább erősödött az a meggyőződés, hogy a Magyar Népi Szövetség „kommunista fiókszervezet”. (Ebben az időben készült a budapesti Béke-előkészítő Osztály egyik szakértőjének egy összefoglaló jelentése, ahol az MNSZ-szel kapcsolatban az alábbiakat vetette papírra: „A Magyar Népi Szövetség egy erősen baloldali és tekintélyuralmi ízlésű frakció kizárólagos uralmát jelentette a romániai magyar nemzetiség fölött, egyben azt, hogy az erdélyi magyarság akarva, nem akarva, a Kommunista Párt járszalagjára került, és kénytelen volt követni a kommunista »vonalt» szinozi-tását.”⁵³)

1946 elején olyan széles körben elterjedt az a vád, miszerint az MNSZ „eladta Erdélyt”, hogy emiatt a központi végrehajtó bizottság február 9-én kénytelen volt sajtóközleményt kibocsátani, amelyben visszautasították a fenti vádat, és ismét leszögezték: a nemzetiségi kérdés a „demokrácia megerősödésének [...] a határok feloldásának kérdése”, ezért károsnak tartanak minden, „a határkérdéssel kapcsolatos agitációt”.

A marosvásárhelyi kiáltvány következtében kialakult politikai válság megoldására a Romániai Szociáldemokrata Párt (RSZDP) Országos Magyar Bizottsága 1946 tavaszán fölvetette, hogy létre kellene hozni egy magyar választási koalíciót, amelyben az MNSZ mellett képviselgetnék magukat a magyar szociáldemokraták, az RKP magyar tagjai, a magyar egyházak, és a nagyobb magyar intézmények (EMGE, szövetzeti központok stb.) képviselői is.⁵⁴ Az MNSZ országos vezetősége azonban minden próbálkozás ellenére mereven elutasította a szociáldemokrata javaslatot – bár 1945 végén az egyik prominens publicista, KACSÓ Sándor, a későbbi MNSZ-elnök is úgy vélte egy vele

folytatott bizalmas beszélgetésben, hogy: „a helyes az volna, ha a Magyar Népi Szövetséget teljesen átszerveznék [...], pártok fölött álló magyar tömörüléssé alakulna át.”⁵⁵ Feltételezésünk szerint a szociáldemokraták javaslata elsősorban a kommunista párt ellenkezése miatt esett kútha, de maguk az MNSZ vezetői is ellenérdekeltek voltak, hiszen az egyet jelentett volna a politikai monopóliumukról való önkéntes lemondással.

Az MNSZ válsága nem csak a szociáldemokraták fellépését indukálta, hanem elindított egy más irányú mozgást is. A Béke-előkészítő Osztály Erdély-szakértője, DEMETER Béla információi szerint 1945 végén az erdélyi, főleg székelyföldi parasztság vezetői kezdeményezésére „mozgalom indult az erdélyi magyarság köreiből, melynek célja egy új keretnek, az »Erdélyi Magyar Földműves Szövetség«-nek a megalakítása. Ennek a szervezetnek, melybe be akarják vonni az erdélyi magyar parasztságot és a demokratikus magyar értelmiséget, nem politikai, hanem gazdasági és érdekvédelmi jellege volna.”⁵⁶ 1945 végén, 1946 első hónapjaiban az MNSZ sajtója is többször cikkezett arról, hogy „magyar reakciós körök” egy erdélyi magyar kisgazdapártot akarnak szervezni. Valószínűnek látszik, hogy az egész csak asztal melletti tervezés szintjéig jutott el, hiszen az MNSZ vezetői – szövetségeseik, az RKP segítségével – úgy is meg tudták volna akadályozni a komolyabb szervezkedést.

A korábbi bizalmi tőke visszaszerzése érdekében 1946 márciusában az országos vezetés offenzív sérelmi politikálásba kezdett. Az új politikai irányvonal kezdete a százas intézőbizottság 1946. március 18–20-i, brassói értekezletéhez köthető. Az itt elfogadott határozati javaslat részletesen felsorolja mindazokat a sérelmeket, megoldatlan problémákat, amelyek orvoslását elvárták a kormánytól. A brassói gyűlésen bejelentették, hogy a Magyar Népi Szövetség – bár a baloldali pártkoalíció, az ODA tagja –, önálló listával fog indulni a parlamenti választásokon. Ezt a döntést (mint minden lényegeset) előzőleg bizonyosan egyeztetették az RKP vezetésével. LUKA nyilván támogatta, hiszen félő volt, hogy ha az ODA közös listáján fog szerepelni az

MNSZ, a magyarok közül még kevesebben fog-
nak rá szavazni. (A március 14-i sepsiszentgyör-
gyi megyei intéző bizottsági ülésen SZÁSZ Imre
megyei elnök ki is jelentette, hogy az emberek
„bizalmatlanok a közös listával szemben.”⁵⁷⁾

A brassói gyűlés után két héttel KURKÓ
Gyárfásnak feltűnést keltő vezércikke jelent meg
a *Népi Egység* április 4-i számában: „*Megalku-
vással nem győzhet a demokrácia*”. Ebben az
MNSZ elnöke határozott hangon követelte, hogy
a számtalan beváltatlan ígélet után végre tettek-
kel is bizonyítson a kormány. Arra is utal írásá-
ban, hogy miért emelték fel a hangjukat, és miért
követelik a korábbiaknál jóval határozottabban a
kisebbségi sérelmek orvoslását: a román „reak-
ciónak” (vagyis a magyarellenes jogszabályokat
hozó, azokat végrehajtó sovíniszta államgépezet-
nek) „*sikerült szervezeti helyiségeinket panasz-
irodákká süllyeszteni*”. (Ekkor még legalább lehet
panaszkodni, nem úgy, mint egy évvel később...)

Az MNSZ új irányvonala, vagyis a ha-
tározottabb fellépés a kisebbségi érdekek érvé-
nyesítése érdekében, nehéz helyzetbe hozta
GROZÁt. A nacionalista jobboldali ellenzék
ugyanis azzal támadta meg a miniszterelnököt,
hogy lám, hiába folytatott „magyarbarát” poli-
tikát, mert az MNSZ mégis „háta döfte a
románságot”, ráadásul pont abban a pillanatban,
amikor a Külügyminiszterek Tanácsa ismét
összeül, hogy végleg döntsön a magyar–román
határvitában. Ezért – a bukaresti magyar diplo-
máciai képviselő információi szerint – „erdélyi
magyar körökben” komolyan számoltak azzal,
hogy Bukarest az MNSZ éléről lemondatja
KURKÓt és BÁNYAI Lászlót, a szélsőbal
szárm vezéralakját ültetik az elnöki székbe.⁵⁸
Ezeknek a híreszteléseknek vajmi kevés valóság-
alapjuk volt, hiszen azt Bukarestben is jól tudták,
hogy az országos vezetőség legnépszerűlenebb
tagja éppen a két alelnök: BALOGH Edgár és
BÁNYAI, márpedig ha az egyébként is komoly
válságba került MNSZ élén a választások előtti
hónapokban ilyen változtatást eszközölnék, a
magyar társadalom végleg elfordul a szövet-
ségtől.

Milyen kézzelfogható eredménye volt a
„sérelemi offenzívának”? A mérleg szerintünk

meglehetősen felemás. Az egyik serpenyőben, a
sikerek közt találjuk azt, hogy 1946 tavaszára-
nyarára végre megoldódni látszik a magyar
oktatásügy finanszírozása, a BOLYAI egyetem
legégetőbb problémái is rendeződnek, önálló
zene- és színművészeti főiskola létesül Kolozs-
várott, míg a másik oldalon a földreform sé-
relmei, a CASBI-kérdés továbbra is megoldat-
lanok, a magyar szövetkezeteket az INCOOP foj-
togatja, a Csíki Magánjavakat csak papíron adják
vissza Csík megye magyarságának – a listát még
sokáig lehetne sorolni. A ténylegesen elért ered-
mények (amelyek csak az oktatás és közművelő-
dés területére korlátozódnak!) egy része azonban
az MNSZ erőteljes követelése nélkül is megol-
dódtak volna – hiszen GROZÁnak is érdekében
állt, hogy a választási kampányban a szövetség
országos vezetősége végre konkrét sikerekről is
be tudjon számolni.

Bár a székelyudvarhelyi MNSZ-kong-
resszus idején, 1946. június végén a szövetség
országos vezetősége már 449 ezer MNSZ-tagról
beszél (az adat valóságában egyébként jó
okunk van kételkedni...), számos momentum arra
utal, hogy a több hónapos agitáció, erőfeszítés
ellenére sem sikerült visszaszereznie az MNSZ
vezetésének a szervezet egy évvel korábbi nép-
szerűségét. Hogy csak egy példát említsünk:
szemtanúk szerint a székely kisvárosba érkező
vezetőséget szokatlanul hűvösen fogadták a
helybeli lakosok, majd a kongresszus utolsó
napján, a tanácskozást záró nagygyűlésen a
vezetés addigi politikáját élesen ellenző tömeg
(helyi és környékbeli földművesek, kisiparosok,
értelmiségiek) lelkészeik vezetésével, egyházi
zászlók alatt felvonulva követelték KURKÓ
Gyárfás lemondását és éltették az önálló Erdé-
lyt.⁵⁹ (Jellemző, hogy BALOGH Edgár és
KURKÓ Gyárfás a tüntetőket „fasiszta cső-
cseléknek” minősítette.) Egyébként ez volt az az
utolsó fórum, ahol az ún. „belső ellenzék” is hal-
lathatta hangját: NAGY Géza és MIKÓ Gábor
nyilvánosan bírálta az akkor elfogadott
nemzetiségi státútum tervezetét⁶⁰, szóvá téve
annak hiányosságait.

A Magyar Népi Szövetség úgy jutott el a
parlamenti választások küszöbéig, hogy az orszá-

gos vezetőség és a magyar társadalom közt korábban meglévő bizalom korántsem állt helyre. Túl sok sérelem maradt megoldatlan, és a szociáldemokratákkal folytatott – olykor személyeskedésig menő – vita is azt mutatta, hogy az MNSZ-vezetés valójában nem képes nyitni, nem képes valódi nemzeti koalíciót létrehozni.

Az MNSZ sajtója (és a magyarországi média is) a szövetségnek a választáson elért eredményét nagy sikerként emlegette, és – ahogy az egyik év végi magyar követségi jelentésben fogalmaztak – „az eredmény [...] nyilvánvalóvá tette, hogy az erdélyi magyarság úgyszólván teljes egészében e mögé a szervezet mögé sorakozott fel...”⁶¹ Valóban fölsorakozott az erdélyi magyarság az MNSZ mögé? Úgy véljük, erről szó sincs.

Egyfelől az 1946. november 19-i parlamenti választások előtti hetekben a vezetőség mintegy 750–800 ezer szavazatra, és 40 mandátumra számított. Ehelyett azonban a hivatalos adatok szerint be kellett érni 570 ezer szavazattal, és 28 mandátummal. Hogy a többi szavazat hová tűnt, arra az eddigi kutatások nem tudtak teljesen megnyugtató választ adni. Először is tudni kellene, hogy tulajdonképpen a szavazati joggal rendelkező erdélyi magyaroknak hány százaléka vehetett részt egyáltalán a választáson (a korabeli magyar sajtó több esetet is említ, amikor magyarokat hagytak ki a választói névjegyzékből), abból mennyien mentek el szavazni és ezek közül hány százalék adta voksát az MNSZ-re. (A szövetség az összes érvényes szavazatok 8,4%-át szerezte meg, a magyarság arányszáma ekkor 10% körül lehetett.) Az bizonyos, hogy Arad és Szatmár megyékben kevesebb szavazatot kaptak, mint ahány nyilván tartott tagjuk volt. Lehet, hogy azért épp a partiumi megyékben szerepelt rosszabbul az MNSZ, mivel itt volt a legerősebb az „irredenta” hangulat a magyarság körében, és ezért itt lehetett a legnagyobb a kiábrándulás a vásárhelyi kiáltvány kiadása miatt? Úgy tűnik, ez másutt sem volt azonban másként...⁶²) Tulajdonképpen ezek a számítgatások leginkább azért igen bizonytalanok, mivel úgy tűnik, nem csak az ODA román pártjaira leadott szavazatait hamisították meg

durván,⁶³ hanem – az MNSZ-ét is. Mindent összevetve hajlunk arra, hogy igazat adjunk LAKATOS István szociáldemokrata politikusnak, aki 1946 nyarán arra figyelmeztette az MNSZ vezetését: ha nem sikerül egy széles magyar választási koalíciót létrehozni, fennáll a veszélye annak, hogy a magyar kisebbségnek az MNSZ vezetőségével elégedetlen része inkább távol marad a választásoktól. És hogy legalább ennyi szavazatot kapott (ha valóban kapott) az MNSZ, abban a véleményünk szerint inkább a magyar választótömegekben meglévő „tehetlenségi nyomaték” (a „magyar pártra szavazunk, bármilyen is az”-effektus) játszott szerepet, mintsem hogy a voksokkal a vezetőség addigi politikáját akarták volna „megjutalmazni”... (Egy 1946. decemberi követségi jelentésben ezt imígyen fogalmazták meg: „nem hagyható számításra kívül az a körülmény, hogy más lista nem lévén, a nemzeti kiállásnak is nagy szerepe jutott, hogy a tömegek ily kompakt módon adták le szavazataikat az MNSZ-re...”⁶⁴)

*

A parlamenti választás több okból is újabb korszakhatárnak tekinthető az MNSZ történetében. Egyrészt azt – igaz, durva csalásokkal – gyakorlatilag a kommunisták nyerték meg. Ennek a következménye nemcsak a belpolitikai élet, hanem az MNSZ belső erőviszonyai alakulásában is megmutatkozott. Bár a székelyudvarhelyi kongresszuson a két alelnököt, BALOGH Edgárt és BÁNYAI Lászlót leváltották, a szélsőbalosok a parlamenti választások utáni hónapokban ismét megerősödtek.

Másrészt 1947-ben a békeszerződés aláírása után a kormánynak nem volt már többé akkora szüksége a kisebbségi magyar érdekeket „becsatornázó” MNSZ-re, tehát véget ért az a korszak, amikor a külső „elvárások” miatt még engedményekre kényszerült a kormányzat, illetve amikor még eltűrte azt, hogy a Népi Szövetség bizonyos fokig sérelmi politikát folytasson. (BALOGH Edgár szerint ekkor ért véget az MNSZ „nemzeti forradalmi szakasza”.) 1947 tavaszán a megváltozott helyzetet a magyar szövetkezetekkel kapcsolatos problémák jelezték.

Míg ugyanis KURKÓ egyértelműen és határozottan kiállt a szövetkezetek önállósága mellett, addig a szélsőbal szárny – csatlakozva az RKP álláspontjához – a szövetkezetek beolvasztását támogatta.⁶⁵

A döntő fordulat 1947 tavaszán következett be, amikor LUKA László a május 22-i kolozsvári *Igazságban* megjelent cikkében („A romániai magyarság útja”) többek közt nyíltan felszólította a magyar kisebbség vezetőit, hogy szakítsanak az addig folytatott „népfrontos” politikával és lássanak hozzá a belső tisztogatáshoz.⁶⁶ Kijelentette: „Népboldondítás és a tényleges népi érdekektől idegen minden olyan nyilatkozat, amely általában vett magyar érdekről beszél... Nem lehet az elvtelen »magyar egység« szomorú jelszavával a romániai magyar közéletet ismét a kiszipolyozó földesurak, bankárok és a falu uzso-rásai szolgálatába állítani.” Az írás megjelenését követően számos proeminens személyiség, az országos vezetés több tagja is igyekezett „önkritikát” gyakorolni, beismervé az „éberség hiányát”. A hónap végén Bukarestben üléselő központi végrehajtó bizottság a „nemzeti elzárkózás politikája” helyett meghirdette a „népi megújodás politikáját”. Ezzel véget ért az addigi „népfrontos” politika (vagyis az a törekvés, hogy lehetőleg a magyar társadalom minden rétegét bevonják a szövetség munkájába). LUKA írása után értelemszerűen fölöslegessé vált az MNSZ mint kisebbségi érdekképviseleti szervezet, hiszen a székely származású kommunista politikus azt is kijelentette, hogy az elért eredmények csakis „a Pártnak” köszönhetőek és nem az MNSZ addigi harcainak. (Azt, hogy a szövetség többé nem foglalkozik a kisebbségi sérelmekkel, nehezen vette tudomásul az „egyszerű” tagság. Még 1948. augusztusában is kénytelen volt kiadni egy körlevelet az MNSZ bukaresti központja, amelyben utasította megyei szervezeteit, hogy a jövőben egyéni sérelmeket, kéréseket ne terjesszenek fel Bukarestbe, mivel a szövetség nem foglalkozik a sérelmek orvoslásával...⁶⁷)

Ez a fordulat a szövetség országos vezetésében ismét felerősítette a belső harcokat. Júniusban félreállították az alapító elnököt, KURKÓt. Neki az volt a „büne”, hogy az MNSZ

és az RKP kapcsolatát két egyenlő fél viszonyként képzelte el, és nem akarta megérteni, hogy a kommunista hatalomátvétel előestéjén már idejéjé vált a kisebbségi érdekek képviselete, ráadásul a végsőkig kitartott a magyar szövetkezetek önállóságának fenntartása mellett. Az 1947. novemberi temesvári kongresszuson a szélsőbalosok „lecserélték” KURKÓt, és a „hajlékonyabb” KACSÓ Sándor lett a szövetség elnöke.⁶⁸

A központi vezetőség élén történt változások után szinte rögtön megindultak a vidéki szervezetekben is a tisztogatások. Némi túlzással azt is mondhatnánk, hogy 1947 második felétől az MNSZ a kisebbségi érdekvédelmi szervezetből „önfeljelentő”, „közösségpurifikáló” szervezetté vált.⁶⁹ (Az 1950. július 22-i *Romániai Magyar Szó* információi szerint addig összesen 129 ezer „kizsákmányoló elemet” zártak ki az MNSZ-ből.)

A LUKA-cikk megjelenésétől kezdve az „öntisztogató” MNSZ – azontúl, hogy statisztált a magyar intézmények felszámolásánál –, kivette részét minden országos kampányból is: „mozgósított” a nacionalizmus elleni, a „vatikáni reakció” elleni, a „titoista elhajlás” elleni, a „kulákok” elleni „harcra”.

Az utolsó országos gyűlést (kongresszust) 1948 decemberében hívták össze Kolozsvárra. Az itt meghozott határozat már a Párt jelszavait visszhangozta. Kijelentették: „célunk a nemzetiségi kérdés marxi-lenini-sztálini szellemében való teljes megoldását jelentő szocializmus építése”.⁷⁰ A magyar kisebbség sajátos problémáiról már szó sem esett, hiszen – a kongresszuson felszólaló LUKA szerint – nemzetiségi sérelmek helyett csak „a magyar burzsoázia saját sérelmeiről” van szó. (Az más kérdés, hogy a hivatalos állásponttal szemben SZÉLL Jenő bukaresti magyar követ azt tapasztalta, hogy: „az erdélyi magyar tömegek szerint még nagy számban vannak... megoldásra váró, sajátos nemzetiségi problémák”.⁷¹)

A Magyar Népi Szövetség 1948-tól kisebbségi érdekvédelmi szövetség helyett „transzmissziós szíj a Román Munkáspárt és a pártönkívüli magyar dolgozó tömegek között.”⁷²

Ezek után nem meglepő, hogy a korabeli beszámolóik rendre a tagság „fásultságáról”, „érdektelenségéről” szólnak. A vidéki szervezetek szétesetek, sok helyen szép csendben megszűntek. (Nyilván ennek is köszönhető, hogy a hajdani MNSZ-tagok „kollektív emlékezete” a tényleges időpontnál 5–6 évvel korábbra teszi a szövetség megszűnését!)

Amikor egy 1953. február 19-i szűk körű értekezleten⁷³ a résztvevők (az RKP képviselőiben MOGYORÓS (Alexandru MOGHIOROȘ) Sándor, SZENKOVICS (Alexandru SENCOVICI) Sándor, Nicolae GOLDBERGER, az MNSZ megmaradt országos vezetőségéből pedig JUHÁSZ Lajos, SÜTŐ András, OTTOK László, ROBOTOS Imre) úgy döntöttek, hogy „az MNSZ betöltötte feladatát”, már csak egy formálisan létező, állintézménynek tekinthető Magyar Népi Szövetséget szüntettek meg, amelyet a magyar társadalom már évek óta nem érzett a magáénak.⁷⁴

*

Az erdélyi magyarság egyetlen engedélyezett, önálló kisebbségi érdekképviselője, a Magyar Népi Szövetség már megalakulása után háromnegyed évvel válságba került. Ez szerintünk törvénytörően következett be, mert egy olyan szűk látókörű politikai klikk uralta a szervezetet, amely ideológiai korlátainál fogva nem tudott az alapvető feladatokkal megbirkózni.

Az egyik alapvető feladatnak azt tartjuk, hogy 1944 őszén egy széles nemzeti koalíciót kellett volna létrehozni, egyfajta magyar ODA-t, amelyben – még ha domináns helyzetben is lehettek volna a kommunisták, mellettük szerepet játszhattak volna a szövetség irányításában a magyar középosztály és a vidéki földműves rétegek, valamint a szervezett városi munkásság képviselői is. Ez a „nemzeti szövetség” azonban nem jött, nem jöhetett létre, ugyanis kezdettől fogva kirekesztették a szervezeten belül a magyar társadalom egy nem jelentéktelen részét, a földbirtokosokat, a közép- és nagypolgárságot – akiket az MNSZ sajtójában rendszeresen „lereakciósoztak”. (Figyelemre méltó, hogy a román kommunisták – még ha taktikai okokból is! – össze-

tudtak fogni a hagyományos uralkodó osztály egyik csoportjával, igyekeztek megnyerni maguknak – nem sok sikerrel – a földműveseket, a szociáldemokratákkal pedig szövetségre léptek.) Bár az MNSZ vezetői és publicistái rendszeresen hangoztatták, hogy „a Magyar Népi Szövetség megvalósította a romániai magyarság népi egységét”, ez korántsem volt igaz, hiszen nemcsak a volt politikai elit tagjait rekesztették ki az MNSZ-ből, hanem a szervezett munkásságot sem tudták igazán integrálni. Hogy miért nem valósulhatott meg 1944 őszén az igazi „népi egység” (vagyis nemzeti egység), arra az a SZABÉDI László világít rá, aki a népi írók baloldali szárnyához tartozott (és 1945-ben belépett az RKP-ba): „a MNSZ-i vezető posztokat legtöbb esetben krypto-kommunisták foglalják el [...], többnyire másod- vagy harmadrangú elvtársak, akik többet ártnak, mint használnak, s szerepüket a magyar nemzeti érdekek védelme helyett inkább abban látják, hogy magyarizgatják a román demokrácia nehézségeit, bizalomra ösztökélnek, fékeznek, s általában szájkosár-politikát űznek. Nagymértékben hozzájárulnak a kommunizmus megutáltatásához és ahhoz, hogy az MNSZ-t mindenki a kommunista párt [...] fiókvállalatának tartsa.”⁷⁵

A másik alapvető feladatuk az lett volna, hogy kemény érdekvérvényesítő politikát kövessenek, és ne elégedjenek meg a bukaresti ígéretekkel, hanem minden eszközzel (magyarországi, vagy nagyhatalmi segítséggel, vagy akár Moszkva támogatását kérve) próbálják meg elérni a magyarság számára sérelmes intézkedések, jogszabályok módosítását. (JORDÁKY Lajos például 1945 novemberében a BOLYAI Tudományegyetem tanácsában azt javasolta, hogy a Szövetség (Szovjet) Ellenőrző Bizottsághoz kellene fordulni a „mindinkább elfajuló állapotok miatt”, erre azonban – nyilvánvalóan az MNSZ ellenállása miatt – nem került sor.⁷⁶) Arra, hogy külföldről kérjen segítséget – megint csak ideológiai korlátai miatt – az MNSZ vezetése nem volt képes. Arról van szó ugyanis, hogy a bolsevik típusú marxizmus messianizmusából következően az MNSZ madoszos/kommunista vezetői hittek abban, hogy – az általuk értelmezett – „de-

mokrácia” majd automatikusan megoldja a romániai magyar kisebbség problémáit, tehát nem az a feladatunk, hogy a nagyhatalmak segítségét kérjük, hanem az, hogy a „demokráciát építő” GROZA-kormányt támogassuk. (SZABÉDI László ezt így fogalmazta meg az előbbi levélében: „*A teljes nemzeti jogegyenlősége – mondják [a madoszosok] – csak a szocialista államban lehet megvalósítani, sorrend szerint első feladatunk, tehát a szocialista állam megalkotása, nemzeti jogok védelme helyett osztályharc, melynek megvívása után úgyszólván magamagától megoldódik a nemzeti kérdés is.*” Ez a szemlélet egyrészt azt eredményezte, hogy a sérelmi politizálás háttérbe szorult a „kétoldali reakció” elleni harccal szemben, másrészt szinte mindent alárendeltek a GROZA-kormány támogatásának.

Végül pedig nem feledkezhetünk meg arról, hogy a marosvásárhelyi kiáltvány kiadásával, melynek eredményeként a tagok nagy része szembefordult az országos vezetéssel, – szándékai ellenére – a szövetség vezetése kizárólag a GROZA-kormány érdekeit szolgálta. Épp ez bizonyította be a magyarság nagy része számára, hogy az MNSZ valóban a kommunista párt „fiókvállalata”.

*

Az itt közölt két jegyzőkönyv eredeti példányai SZABÉDI László hagyatékában találhatóak, az EMKE tulajdonában lévő SZABÉDI Emlékházban, Kolozsváron. Az eredeti szövegből – terjedelmi okokból – a lényegtelen, különböző személyi kapcsolatokra vonatkozó részeket elhagytuk, a nyilvánvaló elírásokat jelölés nélkül kijavítottuk.

1.

**A Magyar Népi Szövetség
Háromszék vármegyei Intéző Bizottsága
1946. január 14-én, Sepsiszentgyörgyön
megtartott gyűlésének jegyzőkönyve
(Részletek)**

Jelen vannak: SZÁSZ Imre, Háromszék vármegyei tagozati elnök, STRAFF Gyuláné titkár, CSIRIKÁS György, BENEDEK István központi meg-

bízottak, valamint TAKÁCS János, dr. JÓZSEF Manóné, BOGDÁN Ferencné, FOGARASI János, dr. GAZDA György, HENTER Béla, sepsi járási intéző bizottsági tagok, VARGHA Béla, BOÉR Gergely baróti járási intéző bizottsági tagok, TAMÁS Árpád, KOVÁCS Károly, FARKAS György, UGRON János, NÉMET József orbai járási intéző bizottsági tagok, CSAVAR Albert, KOVÁCS Mihály, GERGELY Károly, LŐRINCZ Gyuláné, LŐRINC Júlia, PETYÓ Lajos kézdi járási intéző bizottsági tagok, SÜKÖSD Gábor, PUSKÁS István, KOVÁCS Sándor, SZÉPLAKI Károlyné, IMREH Ferenc uzoni járási intéző bizottsági tagok, valamint BÁCS Albert eresztvényi tagozati elnök. NÉMET I. Márton bükszádi tagozati elnök, SINKA András angyalosi tagozati elnök, SZABÓ János erösi megbízott, LÁSZLÓ Árpád gidófalvi megbízott, FAZAKAS József gidófalvi megbízott, GYÖRBÍRÓ Áron uzoni járási szervező, ZAJZON István szentivánlaborfalvi, SOLYMOSI András árkosai tagozati elnök, CSÁKY Simon [?] tagozati elnök, CSÁSZÁR Mihály, az uzoni tagozat pénztárosa, SIPOS Mihályné, LŐRINCZ István nagyajtai tagozati elnök, BARTHA Lajos nagyajtai tagozati titkár, SZÉPLAKI Károly uzoni tagozati elnök, JOÓ János erösi tagozati elnök, GÁBOS Dénes erösi tagozati titkár, AMBRUS Miklós, miklósvári tagozati alelnök, TAMÁS Károly pákai tagozati elnök, GÁSPÁR János, KISS József, JUGA Dénes kilyéni tagozati elnök, BARTHA Sándor kilyéni tagozati titkár, MOLNÁR János bodosi tagozati alelnök, CSEKE András nagybacóni tagozati elnök, LUKÁCS Sándor futásfalvi tagozati elnök, DEÁK Lajos ikafalvi elnök, OLOSZ Sándor oltszemi t. titkár, FABIÁN Kálmán nyújtódi t. elnök, TÓTH Sándor gidófalvi, FAZAKAS János, DÉNES Ferenc szacsvai, DEÁK Kálmán bitai tagozati elnök, ifj. RÁKOSI András sepsibesenyei, KOVÁCS Kálmán aldobolyi, NIKU György, ERDÉLYI István, BARABÁS János lisznyai, FAZAKAS Zsigmond nagyborosnyai, NÉMET Albert pávai, HAJDU Gyula pávai t. elnök, KHELL László berecki t. elnök, FARKAS Károly kökösi t. elnök, JÁNOS Gábor rétyi, PAPP Kálmán rétyi tagozati elnök, SOMOGYI E. rétyi, VERÉB István t. elnök, BÓDI István t. elnök, DEBRECZI Elek, MÁRKOS Albert t. elnök, GÁSPÁR János t. alelnök, FARKAS István titkár, REZNEK József, SZÉP Áron pénztárnok, ANDRÁDI József t. alelnök, INCZE Albert t. elnök, FÖLDES Lajos t. elnök, BERTI Elek zabolai t. alelnök, BEKE István t. elnök, SERESTER A. t. alelnök, KISS Árpád, SCHULLER Sándor, RÁ CZ Ferenc, GÁSZPOR [?], BUJDOSÓ Gyula hírlapíró, ifj. LUNGUJ János t. elnök, SIMON [?] kommandói t. elnök, SZABÉDI László, dr. TAMÁS Elek.

SZÁSZ Imre megyei intéző bizottsági elnök megnyitja a gyűlést és közli a jelenlévőkkel, hogy a gyűlés, harmadszor lévén összehívva, a megjelentek számára való tekintet nélkül határozatképes. Felkéri STRAFF Gyulánét, hogy a lemondott jegyző helyett olvassa fel a múlt gyűlés jegyzőkönyvét.

STRAFF Gyuláné felolvassa a múlt gyűlés jegyzőkönyvét.

Elnök kéri a múlt gyűlésen jelen voltak hozzászólását.

KOVÁCS Sándor szentkirályi lelkész azt kívánja, hogy a jegyzőkönyvben pontosabban fogalmazassék meg az értelmiség szerepéről és munkájáról tett kijelentése. Ő világosan megmondta, hogy véleménye szerint az értelmiség nem elhúzódott, hanem távol tartották a Népi Szövetség munkájától. Tanácsosabbnak látná tehát, ha az értelmiség vád alá helyezése helyett azt az okot igyekeznénk megkeresni, amiért mindezülig az értelmiség kimaradt a Népi Szövetség munkájából.

MÁRKOS Albert (Sepsimagyarós) azt vitatja, hogy igenis az értelmiség hibás. Elmondja, hogy a községi papot felkérték a demokrácia ismertetésére; a pap azzal kezdte a Népi Szövetségben való munkálkodását, hogy a következő tételt kezdte fejtegetni: a Magyar Népi Szövetség az erdélyi magyarság számára nem megfelelő szervezet, ahelyett olyanszerű szervezetre volna szükség, mint amilyen a románoknál az Ekések Frontja, vagy amilyen Magyarországon a Független Kisgazdapárt.

Az elnök figyelmezteti az egybegyűlteket, hogy most csupán a jegyzőkönyv hitelességének kérdéséhez szóljanak hozzá. Miután másnak a jegyzőkönyv hitelességével kapcsolatban megjegyzése nincs, SÜKÖSD Gábor uzoni járási bizottsági tag és KOVÁCS Sándor sepsiszentkirályi lelkész testvéreket kéri fel a jegyzőkönyv hitelesítésére. A folyó gyűlés jegyzőkönyvének felvételére SZABÉDI Lászlót, hitelesítésre pedig SZÉPLAKI Károlyné uzoni járási intéző bizottsági tagot és BOÉR Gergely baróti intéző bizottsági tagot kéri fel.

Ezután áttér a gyűlés napirendjének ismertetésére. A végrehajtó bizottság átszervezéséről van szó. A múlt gyűlésen jelen nem voltak kedvéért kitér azonban arra a kérdésre is, hogy miért nem kapcsolódtak be az értelmiségiek a Magyar Népi Szövetség munkájába. Mindenki tudja, hogy 1944-ben a német és a magyar csapatok kivonulása, valamint az orosz és a román csapatok bevonulása után milyen helyzetbe került a Székelyföld. Az értelmiség javarésze az elvonuló csapatokkal együtt hagyta el helyét, később pedig mikor elkezdett visszaszivárogni, a politikai szervezkedéstől távol tartotta magát. Ennek ellenére hatalmas szervez-

kedési folyamat indult meg: a politikai életből addig jóformán kirekedt munkásság és parasztság látott hozzá önmaga megszervezéséhez. Az értelmiség csodálkozva nézte a szokatlan jelenséget. Voltak azonban olyanok is, akik hamarosan bekapcsolódtak, nekünk segédkezett nyújtottak. Túlzás volna éppen ellenségességgel vádolni az értelmiséget. Mozzalmunk megindításakor minden tekintetben zavaros volt a helyzet, sok volt a hátsó gondolat, különösen az értelmiség részéről. A helyzet – mondták – még megváltozhatik, a németek visszajöhetnek még. Azt gondolták, hogy annál okosabbak, mentől óvatosabbak. Így aztán a szervezeti vezetőségekbe kik kerültek? Nem eléggé felkészült, laikus emberek, gyakran összeférhetetlen személyek, sőt haszonlesők is, akik nem bírták a nép bizalmát. Ezek talán azért voltak bátrabbak, mert nem volt veszteni valójuk. Mi azonban természetesen azokkal vettük fel a kapcsolatot, akikkel egyáltalán felvehettük, akik nálunk jelentkeztek, akik – egyszóval – elég bátrak voltak a szerepvállaláshoz. Bátorságot mondok és bátorságot is gondolok, hiszen mindannyian emlékszünk még a szóban forgó időkre, emlékszünk a hadak nyomában betódult garázdálkodó szabadcsapatokra. Ilyen kétségbeesett helyzetben valóban egyetlen mentvárnak tűnt előttünk a tőlünk nem messze fekvő Brassó a maga régi, illegális MADOSZ-ával. És a MADOSZ valóban segített is nekünk: karöltve és szövetkezve a román demokrata erőkkel, főképpen a Kommunista Párttal, elérte azt az eredményt, hogy a Vörös Hadsereg kiharcolta Észak-Erdélyből a garázdálkodó szabadcsapatokat. Senkinek sem rójuk fel, hogy azokban a kétségbeesett időkben nem találták meg magukat, hogy távol tartották magukat tőlünk. Ez kétségtelenül az értelmiségiekre vonatkozik első sorban. Ma azonban elérkezett az az idő – és itt SZÁSZ Imre utalt KURKÓ Gyárfás országos elnök legutóbbi megnyilatkozásaira⁷⁷ – hogy az értelmiségiek általában csatlakozni kezdenek a Magyar Népi Szövetség küzdelméhez, Országos Magyar Alap⁷⁸ létesül, mindezekkel a jelenségekkel nem kíván azonban részletesen foglalkozni. Áttér napirendünk derekas programontjára, az átszervezés kérdésére. A múlt gyűlés jegyzőkönyve mindenkinek kellő felvilágosítást nyújt az eddig végzett munkáról is, a hiányokról és a hibákról is. Ebben az új helyzetben, melyet fentebb csak röviden érintett, lemond és kéri az egybegyűlteket, hogy korelnök kijelölésével gondoskodjanak az új végrehajtó bizottság megválasztásának levezetéséről.

KOVÁCS Sándor sepsiszentkirályi lelkész megjegyzi, hogy sem a múlt végrehajtó bizottsági gyűlésen, sem most nem látja tisztán, miért van szükség SZÁSZ Imre lemondására. Elvárta volna, hogy az elnök világosabban nyilatkozik meg ebben a kérdés-

ben. Ez nem történt meg, s ezért ő most sem lát világosan. Megismétli, amit már régebben is kifejtett, hogy egy ilyen nagysúlyú szervezet vezetőségét, mint amilyen a Magyar Népi Szövetség, nem olyan könnyű dolog megváltoztatni. A régi vezetők tudnak a múlttól, újak esetleg csak nehezen tájékozódhatnak. Éppen ezért azt indítványozza, hogy az intéző bizottság ne fogadja el SZÁSZ Imre lemondását.

(Közbeiktatások: halljuk SZÁSZ Imrét!)

SZÁSZ Imre biztosítja az intéző bizottságot, hogy lemondása nem elhamarkodottan történt lépés. Én eddig is szívesen foglalkoztam – mondta – gazdasági kérdésekkel, nem mintha olyan jól értenék ezekhez a kérdésekhez, ahogyan kellene, de láttam, hogy gazdasági téren rosszabbul állunk, mint politikailag. Erőmhöz és tehetségemhez mérten azonban eddig is foglalkoztam a gazdasági kérdésekkel, és a végrehajtó bizottság tagjai jobbnak látták, hogyha teljes erőmmel erre a vonalra térek át. A politikai vezetésre pedig keresnek és keresünk valakit, aki nálam arra alkalmasabb lesz. Íme az okok. Mindenkinek meg kell értenie, hogy vezető helyekre olyan emberek kellene, akik tökéletesen értik a maguk dolgát. Én hát a politikai posztról átmegegyek gazdasági térre, de természetesen csak abban az esetben, ha az intéző bizottság, Alapszabályzatunkban biztosított jogánál fogva, nem másral tölti be ezt a helyet. Ezt az alkalmat egyébként arra használja fel, hogy megköszönje a 7–8 hónappal ezelőtt vele szemben a megválasztásakor megnyilvánult bizalmat, valamint köszönetet mond a végrehajtó bizottság tagjainak is a neki nyújtott segítségért és ügybuzgalomért.

CSIRIKÁS György központi megbízott kér szót. Hogy szervezeti életünkben bajok vannak, azt semmi sem mutatja jobban, mint maga az a tény, hogy a Testvérek már harmadszor vannak gyűlésbe hívva ugyanazon tárgyba. Senkinek sem konvenniál, ha hetenként kell cserélni a szervezetek tagjait. A szervezeti alapszabályra hivatkozva figyelmeztet arra, hogy tulajdonképpen nem is lett volna szükséges a Testvéreket mind behívni. A végrehajtó bizottság megválasztása tisztán az intéző bizottságra tartozik, de különböző szempontokra való tekintettel és különböző helyekről jövő megjegyzések miatt hívott meg a vezetőség az intéző bizottságon kívül más vezetőségi tagokat is, hogy a tárgyhöz azok is hozzászólhassanak. Mert a szőnyegen lévő kérdést meg kell oldani, mégpedig a lehető legegészségesebb formában. Január 9-én olyan értelmű távirat érkezett a központtól, hogy az intéző bizottsági ülés megtartását, a végrehajtó bizottság megválasztását új utasításig halasszuk el. Mi azonban – mondta CSIRIKÁS –, nem vállalhatuk azt, hogy hiába jártassuk az embereket s komolytalanná tegyük

gyűléseinket. Arra ugyanis már nem igen volt idő, hogy a meghívottakat értesíthessük az intéző bizottsági ülés elmaradásáról. Igyekezünk azonban megtudni azokat az okokat, melyek miatt a központ az ülés elhalasztását kívánta. Ez sikerült is. Szervezeti lapjainkból mindenki megtudhatja, hogy központi végrehajtó bizottságunknak kolozsvári ülésén központi vezetőségünk alapos vizsgálat tárgyává tette a többszörösen sérelmet szenvedett gazdák álláspontját, s ennek eredményeképpen kívánatosnak tartja, hogy szervezeti életünkben a gazdák is megkapják számarányuknak megfelelő képviselőket. Éppen ezért mi is megváltoztattuk az alapos megvitatás után a múlt ülésén előtárt álláspontunkat, mely szerint a távozó SZÁSZ Imre helyett KIS Károly testvért hoztuk javaslatba. Úgy gondoljuk, hogy a központ elgondolásának legjobban akkor teszünk eleget, ha a megyénkben mintegy háromnegyed részt kitevő gazdatársadalomból választunk új elnököt. Ez azonban csak az egyik szempont. Nem elég az, hogy az új elnök gazda legyen. Szükséges, hogy 1) bírja a megye közönségének bizalmát; 2) legyen politikai tájékozottsága és 3) legyen szilárd világnézete, politikai vonala, mert e nélkül nem lehet politikai harcot folytatni. A végrehajtó bizottság tehát újra összeült, még egyszer felülvizsgálta a kérdést. Kerestük az alkalmas személyt, sorra vettük az intéző bizottság valamennyi tagját, a helyi szervezetek vezetőit s még másokat is, de nagyon nehezen találtunk alkalmas embert. Ezért e kijelentésért ne sértődjenek meg a Testvérek, a helyzet komoly és a betöltésre váró vezetőségi poszt súlyos feladatot ró vállalójára. A végrehajtó bizottságba a következő személyeket jelöltük. Elnöknek DEMETER András földművest, volt megyefőnököt, CSAVAR Albert földmivest és KISS Károly kereskedőségét. Jegyzőnek SZABÉDI László író, közművelődési bizottsági vezetőnek SCHULLER Sándor gimnáziumi igazgatót, gazdasági vezetőnek SZÁSZ Imrét, RÁ CZ Ferencet és BOÉR Gergelyt, a női csoport felelősének SZÁSZ Ferencné.

Azt is közölte CSIRIKÁS György az intéző bizottsággal, hogy jelölés után a szóban forgó személyekkel érintkezésbe is lépett, s azok általában hajlandóknak nyilatkoztak megválasztásuk esetén vállalni a megbízatást. Most pedig – folytatta CSIRIKÁS – válasszunk korelnököt, s ejtsük meg a végrehajtó bizottsági tagok megválasztását. A jelöltek személyéről ennyit: DEMETER András részt vett a Magyar Népi Szövetség megalkotásában, később miklósvári főszolgabíró, majd háromszéki megyefőnök volt, s noha az ekkori visszás, s zűrzavaros helyzetben sok minden nem úgy ment, mint ahogy kellett volna, s őt ezért leváltották, személye ellen semmi olyan kifogás nem merült fel, amely esetleg indokolta tehetné azt a kérdést, hogy, ha nem volt jó megyefőnöknek, most miért

jó a Magyar Népi Szövetség megyei szervezeti elnököknek.

(Közbekiáltás, ismertesse a másik két jelöltet is!)

Ami CSAVAR Albertet illeti, ő dálnoki gazdaember, velünk együtt tevékenykedett, itt az intéző bizottságban is több ízben felszólalt, becsületes, derék ember, demokrata, politikai meglátása is van, s a dálnokiak szerint mintagazda. KISS Károly pedig kereskedőségéd, s nem egyébért ejtettük el első helyen való jelölését, mint inkább csak azért, hogy eleget tegyünk a központ óhajtatásának.

SZÁSZ Imre kéri az intéző bizottságot, hogy a CSIRIKÁS Györgytől közölteket vegyék tudomásul, és a választás lefolytatására válasszanak korelnököket.

(Közbekiáltás: legyen korelnök dr. TAMÁS Elek!)

Az intéző bizottság dr. TAMÁS Eleket közfelkiáltással megválasztja korelnöknek.

Dr. TAMÁS Elek megköszöni a megtiszteltetést, a beléje helyezett bizalmat, és igazságos választást ígér. Mindenekelőtt azt a kérdést veti fel, hogy lesz-e egyáltalán szükséges választásra, vagy esetleg az intéző bizottság közfelkiáltással óhajt véleményt nyilvánítani.

(Egy közbeszóló: kérdezzék meg, van-e valaki a titkos választás mellett?)

CSAVAR Albert kér szót, és közli az intéző bizottsággal, hogy ő az elnöki tisztséget nem vállalja el, életkörülményei miatt azt nem tudná a kellő módon betölteni. Azért közli ezt már a választások előtt, nehogy személye miatt teljesen fölöslegesen megosztlás támadjon az intéző bizottságban.

PETYŐ Lajos igazat ad CSAVAR Albertnek. Olyan embert kell megválasztani, aki el is vállalja, és el is tudja látni az elnöki tisztséget. Ne válasszunk távollevő személyt, nehogy kitegyük magunkat annak, hogy megválasztása után nem fogadja el az elnökséget.

CSIRIKÁS György megjegyezni kívánja, hogy, noha CSAVARral megbeszélte a dolgot, CSAVAR valóban nem adott eddig végleges választ. Most megadta. DEMETER András azonban határozottan hajlandónak mutatkozott az elnökség elvállalására. Egészen véletlenül nem lehet itt, mivel halaszthatatlan üzleti ügyben – autót vett és 11 milliót lejt azonnal ki kell fizetnie – haza kellett utaznia.

BOÉR Gergely azt ajánlja, hogy jelöljön még az intéző bizottság a jelöléstől visszalépő CSAVAR Albert helyett valakit, aki sepsiszentgyörgyi lakos.

PETYŐ Lajos tisztázni akarja, hogy megjegyzése egyáltalán nem irányult DEMETER András ellen. Sőt ajánlja, hogy az intéző bizottság éppen DEMETER András mellett foglaljon állást.

BEKE István a BOÉR Gergely ajánlata ellen tiltakozik. Sepsiszentgyörgy nem sajtáthatja ki azt a

jogot, hogy a megyei szervezet elnöke éppen sepsiszentgyörgyi lakos legyen.

CSAVAR Albert azt indítványozza, hogy ne közfelkiáltással, hanem nyílt szavazással (felállással) történjék a választás. Dr. TAMÁS Elek korelnök, miután leszögezi, hogy CSAVAR Albert nem vállalja a jelölést, felteszi a kérdést, hogy kíván-e valaki helyette harmadik jelöltet megnevezni.

(Közbekiáltás: BÁLINT András!)

TAKÁCS János harmadik jelöltként ajánlott Bálint Andrásról megjegyzi, hogy az az EMGE keretében lesz elfoglalva, ne terheljük [túl].

Dr. TAMÁS elnök még egyszer felteszi a kérdést, hogy kíván-e az intéző bizottság harmadik jelöltet állítani. Ha igen, mindenesetre olyan valakit jelöljünk, akiről tudjuk, hogy vállalja is.

BENEDEK István központi oktató kér szót. Ha nem csúsztak volna be hibák, nem merült volna fel a vezetőség megújításának kérdése. A dolgot gazdasági és politikai szempontból alaposan fontolóra kell venni. A Magyar Népi Szövetségnek politikai vonala van, amikor valakinek a jelölésére gondolunk, egy pillanatra sem felejtkezhetünk el arról, hogy a jelöltnek a Magyar Népi Szövetség politikai vonalát kell képviselnie, tehát olyan valakinek kell lennie, aki ezt a vonalat akarja is, tudja is követni. Nem volna kívánatos, hogy politikailag – ha csak átmeneti időre is – szembehelyezkedjünk szervezetünk központjával. Hisz ismerjük az alapszabályokat, tudjuk, hogy a központnak joga van a vezetőség feloszlatására. Ha tudva ilyesminek tesszük ki magunkat, akkor csak hiába töltjük az időt, nem csinálunk semmit. A másik fontolóra veendő szempont a gazdasági. Az emberek természetesen anyagi szempontok szerint is gondolkodnak. Nem igen van olyan emberünk, aki a mozgalomért hajlandó volna magát anyagilag tönkretenni. Ezért is fejlődöttünk vissza.

(Közbekiáltás: Gyanúsítás akar-e ez lenni a régiekkel szemben?)

Gyanúsításról szó sincs – mondta BENEDEK. Egyszerűen arról van szó, hogy anyagi gondjaik miatt csak ráérő idejűben tudtak a szervezetért dolgozni. Legyen itt az, akit jelölni akarunk a szavával vállalja előttünk a felelősséget. Eddig egyik vezetőségi felszólaló sem hangoztatta, de a dolog úgy áll, hogy a központtól többször is szemrehányást kaptunk, hogy Háromszék politikailag el van maradva. Igenis meg kell tehát vitatni, nagyon is alaposan, a kérdések személyi vonatkozásait. Így pl. csakis a felelős vezető hibája lehet az, hogy a kultúrbizottságban nem folyik munka. Hasonlóképpen lanyhán működött a szervező bizottság is. Ezek mind figyelmeztetésül kell, hogy szolgáljanak számunkra.

SZÁSZ Imre: kénytelen vagyok hozzászólni a BENEDEK Istvántól előadottakhoz. Ő szerinte itt hibák miatt volt szükség változtatásra. Aztán meg anyagiakat is emlegetett. Meg akarom kérdezni, mondja meg itt a jelenlevők előtt, hogy miben, mikor igyekeztek lemondottak maguknak anyagi előnyöket biztosítani. Ha kikényszerítik, kénytelen vagyok rámutatni arra, hogy ha a szervezet részéről történtek hibák a múltban, azok nem az én hibámból történtek, hanem az övékből. Itt vannak a faluk kiküldöttei. Őket hívom fel tanúságtételre. Ha én kint jártam a falukban, sohasem az ellentéteket szítotam, hanem éppen a békeség mellett voltam mindig. Ha ma szerte-széjjel egyenlenségek vannak, annak nem én vagyok az oka, azt ne írják az én rovásomra, ne mondják, hogy én miattam történtek politikai hibák. Ami az anyagiakat illeti, soha még a pénzt sem láttam a Magyar Népi Szövetségnek. Valahányszor pénzkiutalásáról volt szó, nem egyszer megtörtént, hogy fedezet híján sajátomból fizettem. Időt és pénzt áldoztam a szervezet érdekében. Ha BENEDEK másképpen látja, ha egyebet is lát, álljon elé vele, mondja meg.

BENEDEK István tisztázni kívánja szavai értelmét. Ő csupán annyit akart mondani, hogy SZÁSZ Imrének biztosítania kellett saját egzisztenciáját, s csak a megélhetéséért folytatott munka után maradt szabad idejét szentelhetette a szervezetnek.

SZÉPLAKI Károly a választással kapcsolatban kíván szólni. Hallottuk – úgymond –, hogy DEMETER András hajlandónak mutatkozott az elnökség elvállalására. Van-e, aki az ő személyét alkalmasnak látja, s van-e, akinek ellenvetése volna. Akinek ellenvetése volna, mondja meg.

BOGDÁN Ferencné: még 1945 áprilisában történt, hogy Brassóba hívtak értekezletre. Ott akkor is az volt az általános vélemény, hogy az észak-erdélyi demokrácia túlságosan előre futott. Most ne mossák éppen azt, aki a túlzások ellen volt mindig.

PÁNCSA Simon kommandói tagozati elnök: sok huzavonát láttunk a faluban. Legalább itt ne azt lássunk, inkább okuljunk, tanuljunk. A Magyar Népi Szövetséget sok támadás éri, ebből egyik-másik indokolt. Éppen ezért most a központ gazdát kíván a megyei szervezet élére? Ezt én is helyeslem. De iparost is akarunk látni a végrehajtó bizottságban. Mert az iparosság el van nyomva a falukban. Ami a választás módját illeti, ajánlották, hogy válaszszunk felállással, válaszszunk közfelkiáltással. Ez annyit jelent, hogy közbekialtás alapján választunk. Én ragaszkodom az egyedül demokratikus titkos választáshoz.

PETYŐ Lajos intéző bizottsági tag a távozó SZÁSZ Imréről megállapítja, hogy egy éve ingyen dolgozik a szervezetnek. Ezért csak elismerés illeti. Most nem bírja tovább. Állítsunk olyan embert a helyére, aki hasonló önzetlenséggel tud dolgozni, és aki bírja is.

SCHULLER Sándor a következő felszólaló. Örömmel tapasztalom – mondta –, hogy szép számmal jelentek meg a gyűlésen, és egészséges hozzászólások hangzanak el. Bírálják az elvégzett munkát, helyes. Kritika – ez a demokrácia. Történtek hibák, ez igaz, de nem elég annyit megállapítani. Aki hibát lát, kérdezze meg, vajon nem ő maga-e a hibás. Ha történtek hibák, annak valamennyien oka vagyunk. Hogy politikailag visszaestünk, ez igaz. De még közelebb járnánk az igazsághoz, ha azt mondanók, hogy nem is jutottunk oda, hogy érett emberek módjára gondolkozzunk. Választásról lévén szó, ne sajnáljuk az időt, és ne ijedjünk meg a vitától; igyekezzünk kiválasztani a legrátermettebbet, a legjobb szervező és irányító tehetséget, mert hiszen rajta fordul meg a Magyar Népi Szövetség Háromszék vármegyei szervezetének munkaeredménye. Ne hallomás, hanem tudás alapján ítéljünk. Hibákról beszéltek. De ki hibázik? Csak az hibázik, aki munkát végez. Aki nem végez munkát, az természetesen nem követ el hibát sem. Nem elég bírálni a vezetőséget, segíteni kell neki, mert eredményeket csak így érhetünk el. Ami már most a megválasztandó elnök személyét illeti, magam is helyeslem, hogy a megye többsége gazda lévén, gazdaember legyen a megyei tagozat elnöke. Azt is hozzáteszem, hogy ha ilyent nem talál-nánk minden tekintetben alkalmast, ne ragaszkodjunk feltétlenül ahhoz, hogy a kevésbé alkalmast válasszuk meg csak azért, mert gazda. Nézzük az arravalóságot: legyen barátja a népnek, híve a demokráciának, és bírja a megye gazdáinak bizalmát. Melléje pedig állítsunk szakértőket a gazdatársadalomból. Ne mondhassák utóbb, hogy egyesek elkiáltották magukat: éljen! És így lett elnök. Nézzünk körül az értelmiség és az iparosság körében is.

CSÁKY Simon oltszemi t. elnök a maga részéről bizalmát fejezi ki a végrehajtó bizottság jelölésében. Ha már most valakinek kifogása volna a végrehajtó bizottságtól jelölt DEMETER András ellen, álljon fel, és nevezze meg a maga jelöltjét.

INCZE Albert szárazajtai t. elnök: én amikor nehéz időkből itt jártam, SZÁSZÉkat láttam a szervezet élén. Fáradságos munkájukért, kiállásukért csak köszönetet mondhatunk. Sajnos, lemondtak, ezt a magam részéről tudomásul veszem, de Szárazajtai a legnehezebb időkből, a szabadcsapatok garázdálkodása idején⁷⁹ egy bátor ember volt, aki mozogni mert, ez DEMETER András. Én mellette vagyok. És amellettt vagyok, hogy szavazzunk felállással és így nyerjük meg az időt.

TAKÁCS János szerint valóban demokratikus választás csak titkos lehet: ő ezt ajánlja.

Dr. TAMÁS Elek korelnök. Ajánlat tétetett titkos szavazásra, ejtsük meg tehát a választást titkos szavazás útján. Elrendelem a titkos választás megejtését.

(Közbekialtás: ne fogadjuk el SZÁSZ Imre lemondását!)

SCHULLER Sándor kér szót: két személyt jelölt a központ. Ismerem őket, ügyes emberek, bizalmam van bennük. De joga van az intéző bizottságnak, hogy a harmadik jelölt, jelölését azonban visszautasító CSAVAR Albert helyett mást jelöljön. Ajánlom, hogy az intéző bizottság jelölje harmadikul a lemondott SZÁSZ Imrét.

[...]

SZÁSZ Imre újra szót kér. Szívesen vállalom, úgy mond, a gazdasági munkát, ha rám bízják. De egészen bizonyos vagyok benne, hogy sok hozzáfertőb- bet kapnánk erre a helyre. Emellett az is aggaszt, hogy BENEDEK István súlyos dolgokat mondott velem kapcsolatban. (Közbekialtás: ki adott BENEDEKnek erre felhatalmazást?) Ha neki igaza van, a gazdasági ügyek irányítását nem is vállalhatom.

KOVÁCS Sándor sepsiszentkirályi lelkész az elhangzottak után sem látja indokoltnak a SZÁSZ Imre lemondását. Most azonban valamivel többet tud, mint eddig: látja, hogy van valami a háttérben, amit senki sem akar kimondani.

(Közbekialtott kérdések hangzanak el: szemé- lyi bosszú? Protekció?)

Dr. TAMÁS korelnök kéri a megjelenteket, hogy ne nyújtsák az időt, mert a végén még dolgozó- zetlen kell eloszlania a gyűlésnek. (Közbekialtás: él- jen SZÁSZ Imre! Az éljenzést sokan átveszik.) Ami SZÁSZ Imrét illeti, ő ismét jelölve van, ehhez ennek az intéző bizottságnak joga is volt, s ha kívánja, még mást is jelölhet.

BENEDEK István: értsék meg a Testvérek, hogy eszembe sem jutott SZÁSZ Imrét sikkasztás- félével, vagy valami hasonlóval vádolni. Azt mondtam, hogy kénytelen a saját dolga után nézni, és emiatt hát- rahagyja a szervezeti munkát. Van azonban itt más hiba is. Egy politikai szervezet tagjának végre kell hajtania a központ utasításait. Fegyelem nélkül nem lehet poli- tikai küzdelmet folytatni. A hiba az volt, hogy SZÁSZ Imre nem viszi a Magyar Népi Szövetség politikai vonalát. Tudják azt a Testvérek, hogy milyen országszerte a hangulat egyes központi vezetőink iránt. Sokan áruló- nak tartják KURKÓt, BÁNYAIt és másokat. Szó sincs ezúttal személyes bosszúról, hanem, igen, politikai el- lentétekről. Én központi politikai oktató vagyok, és az a feladatom, hogy a központ utasításai értelmében támogassam a tagozat munkáját. Világos dolog, hogy aki valamit elvállal, azt végre is kell, hogy hajtsa: egy Népi Szövetségi vezetőnek be kell illeszkednie a Ma- gyar Népi Szövetség politikai vonalába. A marosvásár- helyi kiáltvány⁸⁰ indította el a dolgot. Ezért vállalni kell a felelősséget. A kiáltvány körül a megyei végrehajtó

bizottságban vita fejlődött ki, ellentétek merültek fel, szembehelyezkedés történt. Aki szembehelyezkedik a központ irányvonalával, az természetesen nem tölthet be vezető posztot. Ezt nem engedi meg a központ, és nem engedik meg a magyarság érdekei sem. Erről van szó, és nem másról.

SZÁSZ Imre: Igaz az, hogy az Országos Inté- ző Bizottság kiadott marosvásárhelyi üléséből egy kiáltványt. Mikor az Országos Intéző Bizottság tagjai hazajöttek, összehívták a helyi, sepsiszentgyörgyi végrehajtó bizottságot is, ahol be kellett számolniuk a Marosvásárhelyi történetekről. Tőlünk BENEDEK és CSIRIKÁS voltak Marosvásárhelyt. Nekik kellett vol- na tudomásunkra hozniuk a történeteket, de mi már olvastuk, benne volt az újságban. Az akkor éppen beteg HORVÁTH Miklós helyett én vezettem le a sepsiszent- györgyi tagozat ülését. Azon megvittuk a kiáltvány helyességét vagy helytelenségét, hozzászóltunk, joga- san. Én magam az egész dologról nem tudtam többet, mint ami a lapban volt. Mivel a felszólalók ellen nem léptem fel, az a vád ért, hogy nem képviselem a Népi Szövetség vonalát. Tagadom. Nem minősítettem áruló- nak a Központ embereit. Én nem a felszabadulás óta lettem demokrata. Tudom, mi az az út, amely a demok- ráciához vezet. Nem antidemokratikus dolog az, ha történnek megjegyzések a központi irányítással szem- ben. Én nem beszéltem a Magyar Népi Szövetség ellen. Minden községben, ahol működésem alatt megfordul- tam, mindig az egység érdekében keltem síkra. Tanúim erre az éppen jelenlévő községi kiküldöttek is. (Köz- bekialtások: Igaz, éljen!) A magyar népi egység ma- gyar érdek és a demokrácia érdeke. Ne piszkálja igaz ok nélkül egyik ember a másikat. Ami már most a határkérdést illeti, ebben a tekintetben azon az álláspon- tom voltam, hogy nekünk semmi közünk hozzá. Nem kérdezték tőlünk, hogy ebben a kérdésben mi a véle- ményünk. Ha majd megkérdezik, tudni fogjuk, mit válaszoljunk. Én ezt mondtam, s amikor ezt mondtam, legjobb megjegyzésem szerint nem beszéltem a Ma- gyar Népi Szövetség ellen. Ma is úgy látom, hogy szá- munkra, akár nem vagyunk kommunisták, akár kom- munisták vagyunk – sőt, ha kommunisták vagyunk, még inkább – nincs határkérdés. Akkor is így láttam, ma is így látom, ennél helyesebbet, okosabbat én más- tól sem tanultam. (Nagy taps.)

CSIRIKÁS György arra kéri SZÁSZ Imrét, hogy teljesen függetlenül a központi kiküldöttek véleményétől, mondjon kritikát ő maga, a maga működéséről.

SZÁSZ Imre: Én elmondtam azt is. 1944. szeptember 17. óta vagyok e helyen, s dolgozom erőm szerint. Elsőrendűen ment a munka egészen május 6-ig. (Közbekialtás: amíg a reakciók vissza nem jöttek!)

Igen, amíg a reakciók vissza nem jöttek, s amíg vissza nem jöttek az elmenekültek. Azóta megkezdődött a kocolódás. A visszajöttek újra birtokba akarták venni vagyonukat. A nincstelenek természetesen érdekelve lettek, félni kezdtek, hogy amihez az eddig eltelt hónapokban jutottak, visszaveszik tőlük. (Közbeiktetés: Vissza is vették!) Igaz, vissza is vették, de mi oka nem vagyunk. Nem minősíthetjük őket fasisztáknak csak azért, mert ragaszkodnak földjükhöz. Itt kezdetben, amint azt tudják a Testvérek, oroszok vették a kezbe a megye közigazgatását. Pénzügyi és gazdasági értekezlet hívatott össze a Kommunista Párt kezdeményezésére, és az oroszok segítségével. SCHULLERT, CSOBOTot, DEMETER akkori megyefőnököt és engem küldtek ki. Akkor számba vettük, hogy kb. mennyi a földnélküliek száma. Tervet készítettünk a népfelesleg levezetésére: Csík határát kitoltuk Lekenecéig, Régenig.⁸¹ Lehetőségét kerestük annak is, hogy Háromszék határát is kitoljuk a Szászföld felé. Így próbáltuk megkeresni a székely megyék földnélkülijeinek földhöz juttatására az alkalmas módozatokat. Mindezek a határozatok azonban a román közigazgatás május 6-án⁸² történt bevonulása miatt nem mehettek végbe. Ezekről a kérdésekről most a kormánnyal folynak tárgyalások, remélhetőleg jó mederben. A részletek mellett nem akarok megállni. Való az, hogy szándékainkat nem tudtuk megvalósítani. Úgy éreztük, hogy ki kell elégíteni a földnélkülieket. A földosztás körül azonban sok visszasság történt. Minden tekintetben jogosultak, teljesen nincstelenek nem kaptak földet, de kaptak olyan földosztók, akiknek már amúgy is volt földjük. Az ellentétek nőttön-nöttek. Tömegével jöttek a panaszkok. Meg kell mondanom nyíltan, én sok esetben helyet adtam a panaszkoknak, ebből aztán köztünk is összeütközések keletkeztek. Az igazság az, hogy valóban nem ment jól a munka. Idestova egy fél éve már annak, hogy nem vagyok aktív. Okait feltártam. Nem azért tartam fel ezeket az okokat, mintha ragaszkodnám az elnöki tisztséghez. Csak magyarázom, hogy mi az oka annak, hogy az utóbbi hónapokban nem tevékenykedem eléggé. Természetesen azonban, akármi is az ok, mindenképpen hiba az, hogy a munka nem ment. Nem csak rajtam múlt, mások is elkedvetlenedtek, így aztán visszaesés történt. Van azonban mindennek egy sokkal mélyebben járó oka. Ahogyan már mondotta valaki a Testvérek közül, Észak-Erdély túlságosan előre futott.

CSIRIKÁS György: Úgy látszik, hogy minden kérdés egybehalmozódott, most már tisztáznunk kell, és minden teljes nyíltsággal kell kiteregetnünk a Testvérek előtt. Én júniusban jöttem ide a Központ részéről azzal az utasítással, hogy mivel SZÁSZ Imre politikai tevékenysége nem teljesen kielégítő, keres-

sünk olyan embert, aki a rábízott tisztséget jobban betölti. Alaposan megvizsgáltam a dolgot, és láttam, hogy a központ vádjá nem felel meg a valóságnak, és jelentettem is a központnak, hogy SZÁSZnál alkalmasabb embert nem találok a tőle betöltött tisztségre, márpedig sokfelé jártam. Azóta is figyelem a szervezet fejlődését, kibontakozását. Fellendülése helyett azonban visszaesést kellett tapasztalnom. Nehézségek merültek fel, nehézségek, melyeket nagyjából SZÁSZ Imre is feltárt, de még azokon kívül is sok gátló körülmény jött össze. A Magyar Népi szövetség májusi kongresszusa⁸³ határozata alapján küldöttség ment fel Bukarestbe,⁸⁴ kapott is ígéreteket, de a tárgyalások nehézkesen haladtak, a miniszterelnök abban az időben Moszkvába volt elutazva,⁸⁵ s aztán még az ilyen mostoha körülmények elért eredménye sem valósult meg a gyakorlatban. Ekkor kezdődött meg az ellentét a Magyar Népi Szövetség és a magyar tömegek közt. Többé-kevésbé tehetetlenek voltunk, mindenki tudja, hogy a király semminek sem írt alá.⁸⁶ Nagy nehézségekkel küzdöttünk, s ezekkel a nehézségekkel szembe kellett volna nézni, ehelyett mi tehetetleneknek bizonyultunk. SZÁSZ félreállt. Ezekkel a kérdésekkel a tömegek közé kellett volna kimenni. Ő nem ezt az utat választotta, hanem lemondását ajánlta fel. Családi bajok is jöttek közbe. Maga SZÁSZné is sokallotta ura elfoglaltságát. Őt is felkerestük, és meggyőztük arról, hogy szükségünk van SZÁSZra. Így aztán megnyertük, de a munka csak nem indult meg. Többször mondtam, hogy nem lehet így vinni tovább a dolgokat. Ilyen körülmények közt mégis csak be kellett ismernem, hogy ámbár SZÁSZ Imre jó ember, becsületes, demokrata, tisztakezű, de a szervezeti munkát valóban elhanyagolta. Alapszabályaink értelmében az elnök személyesen felelős a szervezeti munka menetéért. Nem arról van itten szó, hogy áskálódunk ellene, hogy félretesszük; elhanyagolta a munkát, az a valóság, s ezt a valóságot ő se tagadja. Se politikai, se közművelődési, se gazdasági téren nem állunk úgy, ahogyan állanunk kellene. Aztán kétségkívül családi nehézségekkel küzd. Ő maga is ezzel indokolja megtorpanását. Igaz is, hogy a múltban nagy áldozatokat hozott szervezetünknek. Mi úgy gondoltuk, hogy gazdasági intézményeinknél javadalmazott állást biztosítunk neki. Nem kiteszük tehát, hanem olyan helyre tesszük, ahol élni és dolgozni tud. Ez volt tehát a helyzet, függetlenül attól, hogy a központ most a megyei intéző bizottság élén gazdát óhajtana elnökül látni. Ezt a kérdést most dűlőre kell juttatni. Világos dolog, hogy a végrehajtó bizottságunk magáévá kell, hogy tegye azokat az utasításokat, melyeket még nem ismerek, de amelyeket a napokban megkapunk a központtól.

[...]

Ismeretlen kiküldött: Az okozza a fő nehézségeket, legalábbis vegyes falukban, hogy a magyar politikai vezetőség más mértékkel méri, ki a fasiszta, mint a román. A románok szerint pl. BIDU⁸⁷ nem számít fasisztának. A magyarok pedig BIDUnál sokkal demokratikusabb embereket is elmarasztalnak a faszizmus vádjával. Nálunk ez az oka annak, hogy bomlik fel a szervezet.

Dr. TAMÁS Elek lezárja a további felszólalásokat, és arra kéri fel az intéző bizottságot, hogy jelöljön ki két szavazatszedő bizottsági tagot.

Az intéző bizottság BORBÉLY Eleket (Zabola) és SÜKÖSD Gábot (uzoni járás) választja meg szavazatszedő bizottságul.

Dr. TAMÁS Elek figyelmezteti az intéző bizottságot, hogy az intéző bizottság három jelöltet ajánlott megválasztásra, de természetesen nem csak erre a három jelöltre, hanem az intéző bizottság bármelyik tagjára is joguk van szavazni az intéző bizottsági tagoknak.

A titkos választás megejtése után dr. TAMÁS Elek korelnök közli a választás eredményét, mely szerint DEMETER András 12 (tizenkettő), KISS Károly 1 (egy), SZÁSZ Imre pedig 13 (tizenhárom) szavazatot kapott. Ennek az eredménynek az alapján SZÁSZ Imrét szabályszerűen megválasztott elnöknek nyilvánítja.

[...]

Dr. TAMÁS Elek, miután az intéző bizottság közfelkiáltással magáévá teszi a KOVÁCS Sándor ajánlatát, BÁLINT Andrást megválasztott alelnöknek nyilvánítja.

Jegyzőnek SZABÉDI Lászlót, gazdasági felöltsnek DEMETER Andrást, közművelődési bizottsági vezetőnek SCHULLER Sándort választja meg az intéző bizottság.

Magyei szervezőnek BOÉR Gergelyt ajánlja dr. TAMÁS Elek.

BOÉR Gergely arra hivatkozik, hogy szárazajtai lévén, messze lakik Szentgyörgytől, amellet időközben más megbízást kapott. A szervezői tisztséget tehát nem vállalhatja.

[...]

Egy szárazajtai kiküldött: Van itt a mi szervezetünkben egy SIMON Ferenc nevű igazságos ember. Ha ezt elfogadják, én ajánlom.

CSAVAR Albert: Kérdezzék meg azokat a községeket, ahol kint járt.

CSIRIKÁS György: Ha CSAVAR Testvérnek kifogása van SIMON Ferenc ellen, mondja meg konkrétan.

CSAVAR Albert: Én meg is mondom. Kint járt volt nálunk Dálnokban. Kérdeztem tőle, hogy miről van szó. Azt mondta, hogy összeszedet 26 embert a faluból. Én ennek ellenszegültem, s azt mondtam, hogy efféle közgyűlés nélkül nem lehet csinálni.

STRAFF Gyuláné: Miért akarta összeszedetni azokat az embereket?

CSAVAR Albert: Kérdeztem tőle, hogy miért akarja elvinni azt a 26 embert. Írást mutatott, névsort, én a névsorba vettem közül hármat aláhúztam s azt mondtam, hogy a többi huszonháromért felelek, azok nem fasiszták. Ki is derült, hogy nekem volt igazam. Ha más községekben is így viselkedett, akkor nem ajánlom megválasztásra.

STRAFF Gyuláné: SIMON testvér nem önhatalmúlag járt el. Abban az időben szedték össze megyeszerte a nyilasokat. Ő a néprendőrségtől kapta a listát.

CSAVAR Albert: Olyan emberek voltak azon a listán, akik soha ganéhányáson kívül egyébbel nem foglalkoztak.

[...]

FARKAS Károly kököszi tagozati elnök szerint a szervezési munka nagyján már túl vagyunk, ami még hátra van, azt már a helyi elnökök kell, hogy elvégezzék. Most a legnagyobb akadályt az jelenti, hogy a Magyar Népi Szövetség iránt bizalmatlanok a tömegek. Nem a szervezés tehát a legfontosabb feladat, hanem az, hogy a tömegekben bizalmat keltsünk szervezetünk munkája iránt. Ezt pedig csak eredményekkel lehet elérni. Most az elsőrangú feladat: eredmények felmutatása.

Dr. TAMÁS Elek korelnök utal arra, hogy a szervező nem lesz egyedül, vezetőségi társaitól segítséget fog kapni.

SZÁSZ Imre hozzászólkozik SCHULLER Sándor ajánlatához. FOGARASI János lenne a legalkalmasabb a szervezői posztra. Tisztában van a politikával, a múltban is végzett szervezési munkát. Belátja, hogy kenyérkereső gondolai vannak (közbeiktálás: Fizetést kell adni neki!), mégis azon a véleményen van, hogy FOGARASI Jánosnál alkalmasabb embert keresve se találunk.

FOGARASI János kijelenti, hogy – ha más vállalkozó nem akad – elvállalja a jelölést.

[...]

Az elnök kéri a gyűlésen résztvevőket, hogy akinek indítványa volna, most tegye meg.

CSAVAR Albert emelkedik szólásra: Komoly kérésem van a vezetőséghez. Amerre járnak, mindenfelé értesék meg, és értesük meg az emberekkel, hogy törvények vannak, amelyek ellenére nem lehet intézkedni. Ne mindig azt hirdessük: alulról felfelé. Tévédünk, amikor azt hittük, hogy minden a mi akaratunkon fordul meg. És mégis, senki központi ember a máj szent napig ki nem jött, hogy megmagyarázza: emberek, a demokrácia nevében ne csináljatok afféléket, amiket a törvény nem enged. Ne lopjatok fát... mert lopnak, s vagy nem tudják, vagy nem akarják megérteni, hogy lopnak, hogy törvényellenesen járnak el. Jöj-

jenek ki, magyarázzák meg az embereknek, hogy ez nem demokrácia.

TÓKÉS Albert (Zabola) felveti a kérdést, hogy honnan ered a tömegek bizalmatlansága a Magyar Népi Szövetséggel szemben. Az egyik okot abban látja, hogy olyan emberek vállaltak irányító szerepet, akik se vezetésre, sem semmi egyébre nem valók. A másik ok pedig a következő: A lakosság úgy éرتette KURKÓT, hogy Romániához akarja csatolni Erdélyt. Ezért van aztán a községek életében egyenetlenség, szembehe-lyezkedés. Marják egymást az emberek. Legtöbb helyt újra kell szervezni a helyi tagozatokat, éspedig úgy, hogy a szemirevalóknak bizonyult régiékek ne szerepeljenek. Ott van pl. Zabolán SZÓCS János, akit az egész falu megutált. A demokrácia nem más, mint szabad kri-tika. Éppen ezért a demokráciát nem is lehet terror útján megvalósítani, nem lehet 10–20 detektívet tenni minden ember mellé. Az erőszak, nem pedig a nép-akarát megnyilvánulása. Ha megkedveltetjük a néppel, a demokráciának jövője van. Erőszakkal nem lehet megvalósítani, az erőszakoskodás csak ideig-óráig való. Egyoldalúan sem lehet. Az egyes pártok ne uszít-sanak egymás ellen. Kizárólagosságot egyik párt sem követelhet a maga számára. Ezek az okok ugrasztották szét a magyarságot, pedig nem szétugrasztani, hanem összehozni kellene.

PÁNCSA Simon kommandói tagozati elnök felkéri a végrehajtó bizottságot, hogy szálljon ki Kom-mandó községbe és vizsgálja felül az ott eddig végzett munkát. A járási vezetőségben már szólt, a község azonban megyei biztos megjelenését is kívánja. Válság előtt állunk – mondta PÁNCSA Simon. – Kommandó község az ősszel közel háromezer magyar foglyot ré-szesített élelmezésben, s ma az a község éhhalál elé néz. Nem kapunk élelmet, kenyér és tej nélkül állunk, noha tej volna, de a tehenes gazdák inkább nem adják el, csakhogy tarthassák az árakat. A cég három hónap-ja nem adott fizetést a munkásságnak. Karácsonyi se-gélyt, téli segélyt stb. nem adnak, s ha valami efféle-t adnak is, annak háromnegyed részét különböző ürü-gyekkel levonják. Most utóbb nagy nehezen szert tett a község valami olajra, de az S-brigád⁸⁸ lefoglalta, mint fekete árut, pedig az a munkásság élelmezését szolgál-ta volna. Ami nálunk a községben folyik, az rabló világ, nem demokrácia. Puskával viszik el az emberektől a pityókát. És mindezek a bajok a magyarságot sújtják. Ma nálunk egy mázsa pityóka 70 000 lej, így veheti azt meg a szegény ember, hogy vehetem meg én, aki cipész vagyok, és tíz gyermek apja. Lisztünk sincs, nem kaptunk. A felszabadító orosz hadseregnek nagy mennyiségű terményt szolgáltatunk be, ez rendben is van, mert felszabadítottak bennünket. De a román ka-tonaság milyen jögon vitte el tőlünk az élelmet, a

szájunkból a falatot. Súlyos éhínség elé nézünk a ta-vasszal, sőt már most éhezünk. Nincs a szegény embernek egy változó ruhája, nincs szappan, az em-berek tetvesek, éheznek; a gyermekek iskolába nem járnak, nincs cipő, ruha, pénz. Segítséget kérek. Ha szükséges, a járási vezetőségen keresztül írásban is beadjuk a panaszt. De addig is kérem, hogy a Magyar Népi Szövetség megyei vezetősége vegye tudomásul a dolgokat, és adjon segítséget nekem, mert én holnap a megyefőnök⁸⁹ elé megyek a község nevében. Aztán az ifjúság is kettészakadt. Ötszáz Magyar Népi Szövetsé-gi tag van, de legtöbbje még a 100 lejt sem tudja fi-zetni, mert nincs miből. Én magam tavasz óta még egyáltalán nem kaptam kiutalást lábbelire, pedig a főis-pán megígérte, de eredményt nem láttam. Egy-két foltozást végzek, egyebet sem. Hogy miből élünk, nem tudom. Nem csak a magam nevében beszélek. Az a Kommandó község, amely örömmel látta el élelmiszer-rel az éhezőket, most maga áll éhhalál előtt.

PETYŐ Lajos annyit fűz hozzá a PÁNCSA Simontól előadottakhoz, hogy a maga részéről kívána-tosnak tartaná a Magyar Népi Szövetség közbelépését a megyefőnöknél. Kapjanak a jegyzők utasítást, hogy ne álljanak elé azzal, hogy nekik csak a román rendeletek dirigálnak, s a szervezetekhez semmi közük. Főképpen a jegyzők ilyen magatartása miatt bomladozik a köz-ségekben a szervezeti egység. Igaz, van egyéb oka is. Megindultak a szociáldemokraták. S ezek azzal agitál-nak, hogy a Magyar Népi Szövetség nem is párt, hogy a szociáldemokrata párt van elismerve az egész vilá-gon. Az igaz, nekik is szabad szervezkedni, de szervez-kedjenek úgy, hogy együtt megyünk, együtt küzdünk az új világ megteremtéséért. Legfőképpen mégis azt tartanám kívánatosnak, hogy a községi jegyzők ne rontsák a Magyar Népi Szövetség hitelét.

TAKÁCS János az erdőlopások kérdéséhez szól hozzá. A fahordását tiltásuk le a községi vezetők. Az erdészeti felügyelőség engedélye nélkül nem lehet vágatni. Vannak hatóságok, aki engedély nélkül vágat, azt fel kell jelenteni.

CSAVAR Albert: Magam is ott voltam, mikor a csendőrség jegyzőkönyvet vett fel egy feljelentésről, de tenni semmit sem tettek, s a fát azóta is lopják. Ötven-hatvan szeker fát visznek el naponta, s olyanok is hordják, akik nem szorultak rá.

TAKÁCS János: A csendőrséget is fel kell je-lenteni. Vegyenek fel jegyzőkönyvet, ha a csendőrség nem jár el feladata szerint.

Közbeszólás: Miért nincs az erdőpásztorok-nak fegyverük? Egy hang: azok is lopnak! Közbeszóló folytatja: S miért nem kapnak fizetést?

LÓRINCZ István nagyajtai tagozati elnök be-jelenti, hogy a nagyajtai óvodát a románok beszüntet-

ték. Okul azt adták, hogy nincs ki hatvan gyermek, s az igaz is, hogy ruhahiány miatt nem mindenki járt el rendszeren. De Középjárástán már három gyermek kedvéért román óvodát állítottak fel. S a valóban szükséges nagyjaitai óvodát mégis bezárták.

SCHULLER Sándor gimnáziumi igazgató azt a felvilágosítást adja, hogy a minisztérium általában nem engedélyezi oklevél nélküli óvónők működését. Ebben az esetben mutassa ki a község, hogy okleveles óvónőhöz hozzájutni nem tud, de óvodára szükség van, s ezen az alapon követelje, hogy engedélyezzék az oklevél nélküli óvónő működését.

STRAFF Gyuláné olyan értelmű jegyzőkönyvet kér a Magyar Népi Szövetség nagyjaitai tagozatától, amelyben a helyzet részletes feltárása mellett óvodájuk számára működési engedélyt kérnek.

LŐRINCZ István folytatólag bejelenti, hogy a faluba olyan demokrata csendőrök jönnek, akik ütik a magyar testvéreket, ok nélkül.

STRAFF Gyuláné konkrét eseteket feltáró jegyzőkönyvet kér ebben az ügyben is.

[...]

FÖLDES Lajos papolci tagozati elnök arra mutat rá, hogy náluk a község egy része fakitermelésből él, és falopás azért történik, mert noha megtörtént a kimérés, a vágatási engedély nem intéződött el. Sétrelmezi a község, hogy most újra krumplit kell beszoaláltatni. Volt egy megyefőnöki rendelet, amely felszabadította a krumpli eladását. Ennek a rendeletnek az alapján mindenki eladta, ami feleslege volt, mert szükség volt a pénzre. Most aztán ismét beszoaláltatást kívánnak, de honnan? Egyiket a másik után veszik fel a szabatázcselekményt megállapító jegyzőkönyveket, ahelyett, hogy idejében figyelemzették volna az embereket arra, hogy még lesz krumplibeszoláltatás. Ugyanígy a tejet is a gyermekek szája elől viszik el beszoaláltatás fejében, de fizetni már 3 hónapja nem fizetik még azt a csekély összeget sem, ami a beszoaláltatott tej hivatalos ára volna.

UGRON János Orbai járásbeli intéző bizottsági tag felrója azt, hogy, noha már számos ízben adtak be jegyzőkönyveket, eddig még soha egyre sem kaptak választ. Ilyen körülmények között – mondta UGRON –, csökken irányunkban a bizalom, ámbár mi mindent megtettünk. Sétrelmezi, hogy a járásbeli magyar tisztviselőket nem inkadrálták.⁹⁰ Sétrelmes az is, hogy most olyanok, akik a magyar rezsim idejében minden kényszerítő körülmény nélkül eladták a házukat, most jönnek, s veszik vissza.⁹¹ Felhívja a megyei intéző bizottság figyelmét arra, hogy az orbai járásban szaporodik a tetvesek, sőt már a rühösök száma is. Ennek legfőbb oka a szegénység. Két-három ezer lejbe kerül egy tégely kenőcs, s ezt a szegény ember nem tudja

kifizetni. Szappan nincs. Az is sérelmes, hogy most követelik az elmaradt terményquantum beszoaláltatását. Milyen joron követelik ezt, s ha jogosan követelik, akkor elébb miért zúdították rá a vásárlókat a közönségre. Ami az anyanyelv használatát illeti, sérelmesnek találja, és visszautasítja azt az intézkedést, hogy megyei viszonylatban csak román nyelven lehet levelezni. Nem kielégítő a csendőrség működése. Sorozatosan történnek rablások, gyilkosságok, s a károsult hiába jelenti nyomban, csendőrt nem kap, csak azt az utasítást, hogy jöjjön holnap. Megtörténik az is, hogy a már kézre kerített tolvaj elbocsátják. Erdőirtások az orbai járásban is napirenden vannak. Kéri a megyei végrehajtó bizottságot, hogy a favágatás kérdésében hathatós intézkedéseket csikarjanak ki. Jó gazdák is hordják a fát, akik csak nyereszkedni akarnak vele. Olyan új erdőőröket tettek, akiket le lehet fizetni. Kívánja tehát elsősorban az írásban már felterjesztett panaszok gyors elintézését. Azonkívül a szövetkezeti hálózat kiépítés kérdésének felkarolását. A törvény kimondja, hogy a gyárak termelvényeiket ötven százalékban adhatják el kereskedőknek. Helyteleníti az arányt. Fekete áron minden kapható, de minden csak fekete áron kapható. Adják a gyárak a törvényben írt ötven százalékot a szövetkezeteknek. És általában támogatassa a Magyar Népi Szövetség a szövetkezetek munkáját. Kovásznán pl. négy magánkereskedő fogott össze a nemrég alakult községi szövetkezet ellen.

SZÉPLAKI Károlyné intéző bizottsági tag (Uzon) emlékeztet arra, hogy még a nyár folyamán sajtóbizottságot hívtak össze helyi lap indítása és kiadása tárgyban. A dolog valahol elakadt, mert lap ma sincs.⁹² Mi ennek az oka? A papír hiányzik talán, vagy a szerkesztőket nem tudnánk megfizetni? A második kérdés, amelyről szólni kíván, az éhező magyar gyermekek vendégül látásának kérdése. Mikor kerül erre sor. Ha éheznek, nem egy hónap múlva kell segíteni rajtuk, hanem azonnal.

KISS Árpád közli, hogy mindkét kérdésben tárgyalások folynak, és az eredmény hamarosan meg fog mutatkozni. Kéri a vidéki kiküldötteket, hogy addig is ápolják az éhező gyermekek megsegítésének gondolatát.

NÉMET I. Márton (Bükszád) jelenti, hogy községükben összeírták az 1921–25. évben született legényeket, s szedik őket behívó nélkül. PÁNCSA Simon megerősíti NÉMET I. Márton bejelentését.

[...]

ALBERT Imre (Szörce): Több mint két hete rettegésben él a falu, éretlen suhancok garázdálkodnak, és a csendőrségen hiába tesznek jelentést, nem segítenek. Intézkedést kér.

PÁNCSA Simon (Kommandó) elmondja, hogy ők úgy igyekeztek segíteni magukon, hogy ma-

guk fogták el a tettest, az a lopást ki is vallotta, ők megkötözték, és bevitték Kovásznára. Ott azonban a csendőrség szabadjára engedte a tolvajt. Több hasonló esetet említ.

SZÁSZ Imre hasonló ügyekben megígéri, hogy a Magyar Népi Szövetség megteszi a szükséges intézkedéseket. Máris folytattak megbeszéléseket a helyi csendőrpáncsnokkal. Egyebet most sem mondhat, minthogy az ilyenféle esetekről minden alkalommal vegyenek fel jegyzőkönyvet, amelyeket a Magyar Népi Szövetség megyei vezetősége el tudjon juttatni hivatalos hatóságokhoz s a maga központjához, hogy ezeknek a jegyzőkönyvezett eseteknek az alapján saját népszerűség megermentését igényelhessük. Elmondja a gidófalvi esetet annak alátámasztására, hogy hogyan lehet egészséges módon végét vetni a garázdálkodók garázdálkodásának és a csendőrség nemtörődömségének. Természetes azonban, hogy a csendőrség kérdése nem oldható meg helyileg. Éppen ezért szükséges, hogy minden falu ne csak szóban, hanem írásban jelentse a visszasságokat, és követeljenek gyökeres átszervezést. Végezetül általános politikai tájékoztatást ad, ismerteti a román történelmi pártok szerepét és viszonyát a GROZA-kormányhoz, rámutat arra, hogy elsősorban a tőkés pártjai ezek és ez az oka annak, hogy velük kapcsolatban nemcsak politikai, hanem gazdasági feladataink is vannak.

Az ülést bezárja.

K. m. f.
Elnök

2.

**A Magyar Népi Szövetség
Háromszék vármegyei szervezete által
összehívott 1946. január 20-i
sepsiszentgyörgyi értekezlet jegyzőkönyve
(Részletek)**

Jelen vannak SZÁSZ Imre megyei elnök, Dr. HORVÁTH Miklós városi elnök, KISS Árpád megyei alelnök, valamint Sepsiszentkirály községből: KOVÁCS Sándor ref. lelkész, GÁLL Mózes unit. lelkész, id. FARKAS József nyug. tanító, ifj. FARKAS József igazgató tanító, NAGY András tagozati elnök, BÁLINT Károly községi bíró, a birtokosság részéről SÜKÖSD Endre és KÁSLER Péter, a gazdakör részéről KISS Ernő, KISS József Kálmáné, SÜKÖSD György, a szakszervezet részéről KERÉKES Sándor, Maksa községből GAÁL József gazdaköri elnök, NAGY Lajos ref. lelkész, Kézdivásárhelyről: BUCS József Kézdi járási MNSZ-elnök és KANABÉ Sándor szártüüzem tulajdonos, bankvezető, Uzon községből:

SZÉPLAKI Károly tagozati elnök, TARCSI Lajos t. alelnök, GYÖRBÍRÓ Áron MNSZ szervező, Sepsibesenyő községből: RÁKOSI András t. elnök, ifj. ZAYZON Béla gazdaköri elnök, Szotyor községből: a ref. egyház és a Hangya Szövetkezet képviselőjében SIMON Dezső ref. lelkész, Szentivánlaborfalva községből: ADORJÁNI Károly unit. lelkész, BORDÁS Mihály szentivánlaborfalvi kisipari szakszervezet elnöke, Málnás községből: MIHÁLY Zoltán MNSZ-titkár a ref. egyházközség, a ref. iskola, a Hitel és Fogyasztási Szövetkezetek képviselőjében, a gazdakör képviselőjében MIHÁLY János, a tenyeres [sic!] munkások szakszervezete képviselőjében IMRE Ferenc, a málnásfürdői állami iskola képviselőjében BOKOR István, Zalán községből: BENCE József ref. lelkész, KISS Árpád állami tanító, VASS Béla áll. ig. tanító, ÖRDÖGH Dezső gazdaköri elnök, BÁRBULY László kisbíró, ifj. KOCISIS József Haladó Ifjúsági³³ kiküldött, Szotyor községből: SZABÓ István t. elnök, Sepsiszentgyörgyről: dr. FOGOLYÁN Miklós orvos az egészségügyi szakszervezet részéről, ZÁTYI József a római kat. egyház gondnoka, a Magyar Tanfelügyelőség részéről: BOÉR János s. tanfelügyelő, SOMOGYI Endre rétyi ref. lelkész, PARAGI Etelka rétyi áll. el. iskola igazgató, BALOGH István rétyi áll. tanító, PAP Kálmán rétyi t. elnök, a sepsiszentgyörgyi Hazafias Védelem részéről: dr. HORVÁTH Miklósné, VAJNA Albertné, és MAGYARI Sámuelné, valamint dr. SZÉKELY Zoltán, gimn. tanár, múzeumőr, BENEDEK János a MNSZ ügyésze, BENEDEK István központi oktató, SZABÉDI László végrehajtó biz. tag, dr. TAMÁS Elek ügyvéd, KERNÁSZT Géza kereskedő, KÓSA László kereskedő, GAUDI József megyefőnök, dr. GYÁRFÁS Albert almegyefőnök, dr. BENE János tiszti főorvos, FOGARASI János MNSZ-szervező, VERESTÓY János kereskedő, dr. MÉLIK István orvos, ASZTALOS János kereskedő, BORDÁS Gizella szülész, BALOGH István, VIKÁRIUS Árpád pékiparos, GECSE Ferenc lakatosmester, LEZSÁK Ferenc szöv. igazgató, továbbá Málnásfürdő községből: CSISZÁR Ernő fürdőszövetkezeti kiküldött, MIHÁLY József MNSZ int. biz. tag, POSTA Ferenc erdőbirtokosság pénztárosa, Ozsdola községből: VASS Ignác gazdaköri elnök és mások.

SZÁSZ Imre mint az értekezlet egybehívója üdvözlö a megjelenteket és megnyitja az értekezletet. A jegyzőkönyv vezetésére SZABÉDI Lászlót, hitelesítésére pedig SCHULLER Sándort és FOGARASI Jánost kéri fel.

Ezután az értekezlet egybehívásának okairól beszél. Utal a Kolozsvárt folytatott politikai tanácskozásokra, melyet a MNSZ orsz. elnöke olyan politikusokkal folytat, akik ezideig a MNSZ keretein belül

nem kapták meg helyüket. Minden megyei tagozat megbízást kapott arra, hogy a megye székhelyén hívja közös értekezletre a megyei magyar közéleti személyiségeket, és ezen az értekezleten, mely tehát nem MNSZ-gyűlés, beszéljék meg a magyar egység biztosításának kérdését. Megnyitójában SZÁSZ Imre rövid visszapihlantást vet az 5 éves háborúra, mely egész Európán végigdűlt, és bennünk sem kímélt meg. Romokon járunk, és azokon igyekszünk új életet teremteni. Roppant károsodás érte az emberiséget, nemcsak anyagiakban, nemcsak emberéletben, hanem a lezajlott rettenetes évek megrongálták a megmaradtak lelkét is, meglazították az erkölcsöket. Most azokat a módokat keressük, hogy hogyan tüntethetjük el a fertőzöttség nyomait, és keressük azokat az embereket, akik a sebeket meggyógyítják, és új útra vezessenek. Ez a munka már egy éve folyik. Mai napig sem tudtuk elérni azt, hogy az elért eredmények mindenben megfeleljenek az itteni magyarságnak. Ma azért jöttünk össze, hogy megkeressük az egység megteremtésének a módzatait. Széthúzással nem lehet megteremteni az egységet. Széthúzással sem befelé, sem kifelé nem lehet kellő súllyal képviselni a magyarságot. A világ békéjének biztosításán munkálkodó nagy nemzetek ma olyan békét igyekeznek létrehozni, melyben lehető legnagyobb mértékben ki legyen elégítve minden nemzet jogos érdeke, hogy ne kerüljön újra sor egy világegyésre. Emellett az őríási munka mellett nekünk is mindent el kell követnünk, hogy súlyt tudjunk mutatni, hogy ez a kis nép is méltó módon vehesse ki részét ennek az őríási békeegodolatnak a támogatásából.

A legjobb, a legmegfelelőbb embereket akarjuk magunk mellé venni és rajtuk keresztül mindenkit. Meg akarjuk mutatni a világnak, hogy az új élet áldásai bennünket is megérdemelten megilletnek. Mai összefövetelünk célja azoknak az okoknak a kikeresése, amelyek miatt a MNSZ nem tudott eléggé gyökeret verni a széles néprétegek felé. A kolozsvári Központtól tagozatunkhoz érkezett felhívásnak is ez a célja. Azt szeretnők, hogy mindazok vegyenek részt mozgal-munkban s támogassák a vezetőséget, hogy kellő erővel tudja erejét kifejtetni és szavát hallatni, akik eddig távol tartották magukat. Ma már itt van az ideje annak, hogy megszülessék a béke magyar és magyar között, mert csak az lehet az alapja a többi nemzetekkel való megbékülésnek is. Szóljanak szabadon és nyíltan: miben látják az összefogás megteremtésének a lehetőségeit és miben akadályát. Feltétlenül szükséges, hogy a MNSZ vezetősége az egész magyarságot maga mögött tudja. Az eddig távolmaradóknak biztosan okuk volt a távolmaradásra, mondják el az okot, hogy hadd lássák fenn a Központban is, mi módon teremtdhetik meg az egységet.

BUCS József Kézdi járási szervezeti elnök elmondja, hogy a járási szervezet mindent elkövetett, hogy maga mögé felsorakoztassa az egész magyarságot. Ez azonban nem sikerült teljes egészében. Most a Központtól kapott felhívás alapján meghívott erre az értekezletre minden közéleti férfit, és ezek az értekezleten való megjelenés helyett levélben indokolták meg távolmaradásukat. Felolvassa a levelet.

Elnök Úr! A MNSZ kvhelyi. szervezete 19/1946 sz. a., f. év jan. 18-án kelt körözvényével meghívott a MNSZ Sztgyörgyön. jan. 20-án d.u. 2 ó.-kor tartandó gyűlésére. A gyűlés tárgyat nem ismerjük, de eltekintve ettől, ki kell jelentenünk, hogy kénytelenek vagyunk a MNSZ munkájától mindaddig távol maradni s így ettől az értekezlettől is, amíg a MNSZ orsz.-os vezetőségében végre nem hajtják a gyökeres átalakítást, az eddigi vezetők teljes leváltását, s annak helyére nem választhat az erdélyi magyarság teljes szabadsággal olyan vezetőket, akik a széles néptömegek bizalmát bírják. Amennyiben létrejön a magyarság politikai egysége olyan módon, hogy a nép politikai felfogásának valóban meg fog felelni, így készséggel és minden vállalásával támogatni fogjuk a népünk igaz szolgálatában álló politikai szervezetet. Fogadja Elnök Úr kiváló nagyrabecsülésünk kifejezését és kérjük távolmaradásunkat fentiekkel kimenteni. Kvhely. 1946. jan. 19. DEZSÓ Tibor s. k. ref. lelkész, DIÉNES Kálmán s.k. népisk. ig., RÁKOSI Móric s. k. gazdaköri elnök, MÁLNÁS Ferenc s.k. főgimn. ig., BÁNFFY Miklós s.k. róm. kath. plébános.

SOMOGYI Endre rétyi lelkész megyei int. biz. tag a következő felszólaló. Nyíltan meg kell mondani, hogy népünk széles tömegei idegenkednek a MNSZ-től. Ennek az idegenkedésnek legfőbb oka az, hogy a MNSZ százaz intéző bizottsága állást foglalt Erdély hovartartozandóságának kérdésében. A magyarság széles rétegei nem azonosítják magukat a százaz intéző bizottság állásfoglalásával. (Felkiáltások: Igaz!) Akik azt a határozatot hozták, nem bírják a nép bizalmát. Ez nem csak így van, hanem ezt tulajdonképpen mindenki tudja is, csak gyűlésekben nem igen esik szó róla.

BOKOR Ernő hozzájárul a SOMOGYI Endrétől mondottakhoz. Véleménye szerint a határkérdés nemzetközi jogi kérdés. A MNSZ-et ebben a tekintetben meg se kérdezik, válaszadásra tehát illetéktelen. Másik oka annak, hogy a tömegek távol maradnak a MNSZ-től, a MNSZ megszervezésének módjában rejlik: felülről hozták létre, nem a népből nőtt ki. Rágalomhadjárat zúdult az észak-erdélyi magyarságra, háborús bűnösöket keresnek sorainkban. Holott, mikor mi 1940-ben visszakerültünk Magyarországhoz, már háború volt, amit nem mi indítottunk, amelyen mi vál-

toztatni nem tudtunk. A felszabadulás után a magyar nép megszervezését az EMGE-ből kiindulva kellett volna megkezdeni. Óriási tévedése volt a MNSZ-nek, hogy a székelység társadalmi problémáit földki-sajátítással és földosztással próbálta megoldani. Itt nem voltak feudális birtokok, itt egészséges kisbirtokok voltak. Ezek azok az okok, melyeknek következményeképpen a nép többsége passzivitásba merült. Ha feltesszük a kérdést: hová szavaz, a legtöbb ember azzal válaszol: ráütöm a pecsétet mindenik pártra. Ezen az értekezleten a magyar egység megteremtéséről van szó, az erdélyi magyarság sorsa a négy székely megye magyarságának sorsán fordul meg. Éppen azokén a gazdákén, akiket bizonyos körökben oly gyűlölködéssel vádolnak feketézéssel. De elfelejtik azt, hogy a mezőgazdasági termények fekete ára mélyen alatta marad az ipari termékek árának. A Székelyföldön a lakosságnak kb. 70%-a középbirtokos gazda. A magyar társadalomnak ez az az eleme, amelyre politikánkat építeni kell.

BOKOR István (Málnásfürdő) egy erdélyi magyar kisgazda párt alakítását látja jónak. (Közbekiáltás: Nem jó, nincs benne mindenki!) Vagy legyen Magyar Egység Párt, vagy Magyar Párt a neve és ebbe az értelmiség és polgárság is kapcsolódjék be.

BUCS József: Nem azért jöttünk, hogy új pártot alakítsunk, mert ezzel csak tovább tördeljük a magyarságot. Azt vizsgáljuk: van-e mód a MNSZ újjászervezésére, arra hogy minden magyart bekapcsoljunk a MNSZ munkájába.

Jót és rosszat egyaránt meg kell mondanunk. A MNSZ-nek eredményeket is köszönhetünk. Nevének mindhárom szavához ragaszkodni kell. A MNSZ azért magyar, mert benne van a helye minden magyar nemzetiségű erdélyi polgárnak, azért népi, mert magába kell ölelnie a magyarság minden dolgozó rétegét és azért szövetség, mert befelé érdekvédelmet, kifelé teljes politikai összhangot biztosít. Hogy hibák történtek, az bizonyos. Indítványom, a MNSZ szervezetét megtartva, kívánjuk a tömegek bizalma megnyerésében akadályt jelentő vezetők távozását. Ezt hozzuk határozatba. És azt kell megkérdezni országszerte mindenütt a néptől, hogy egy így átszervezett MNSZ mellé odaáll-e. Az elmondottakat az értekezlet ne tekintse egyéni véleménynek, mert ez a falu általános kívánsága.

ADORJÁNI Károly legnagyobb hibának az értelmiség kikapcsolását találja. Első teendőnek azt ítéli, hogy kössenek az egyházak egymással szoros szövetséget, mert az a baj, hogy felekezeti szempontból csoportokra vagyunk oszlova, s még az is megtörténik néha, hogy egyik lelkész a másik ellen uszít. Azt indítványozom, hogy küldjünk kérést az egyházak vezetőihez, hogy alakítsanak egy felekezeti közti intéző bizottságot, és az vegye kézbe a magyarság megszervezését.

NAGY András (szentivánlaborfalvi): A múlt hibáiból sokat fel tudnánk sorakoztatni. Éppen az értelmiség távolmaradása okozta a hibák nagy részét. Kezdetben a MNSZ-ben nem is volt meg a helye az értelmiségnek. Ha ma a magyarságon belül széthúzás van, annak elsősorban mi magunk vagyunk az okai. A felszabadulás után kik vették át az uralmat? Magyarok. S kik nyilvánítottak fasisztáknak becsületes embereket, becsületes magyarokat? Maguk a magyarok. Persze fasisztának nyilvánították az értelmiséget is. Amikor a Maniu-pártnak⁹⁴ nem volt fasisztája, nekünk bezzeg volt. Mert mi olyan nép vagyunk, hogy akárkit megtűrünk a fejünk felett, csak magyar ne legyen az. Mi vagyunk a széthúzás oka. Ha mindenkit meg akarunk nyerni, felejtjük el a múltat. 1940 előtt is voltak hibák, ezt nagyon jól tudjuk. 1940 után is voltak. De voltak 1944 után is. Hogyan érezte magát jól a MNSZ-ben az, akire éppen a MNSZ sújt le. Felejtjük el mindenestől a múlt hibáit.

MAKSAI⁹⁵: Nem a MNSZ és nem az egész vezetőség ellen van kifogás. Egyesek ütöttek meg hibás hangot. A 40 kilós csomag ígérese⁹⁶ óriási hiba volt. KURKÓ cáfolata a marosvásárhelyi kiáltvánnyal kapcsolatosan elterjedt hírekre nem jött meg kellő időben. A múltat azonban ne hánytorgassuk. A nép csak egyes emberekkel szemben bizalmatlan, nem a MNSZ-gel szemben. A MNSZ demokratikus újjászervezésére van mindössze szükség. Adjanak ki erre utasítást. Minden község válassza meg teljesen szabadon a maga vezetőségét, ez a megyei vezetőséget és a megyei vezetőségek válasszanak központi intéző bizottságot. Mert Marosvásárhelyt pl. Háromszék nem is volt képviselve. Minket ne a központ embere képviseljen a központban, hanem a mi kiküldöttünk.

BOÉR János tanfelügyelő helyettes nagy elégtétellel állapítja meg, hogy a mai felszólalások igazolják azt, amit ő már rég mond, hogy t.i. hiba volt a szervezésben. A másik nagy baj az, hogy a MNSZ-nek máig sincs meg a maga önálló politikai vonala. Ezideig két gazdánk is volt: a Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt. A MNSZ keretében működő kommunisták és szociáldemokraták ugyanis saját pártjuk vonalát érvényesítették a MNSZ-ben. Ilyen helyzetben fennáll az a veszély, hogy a magyar egységet bárki megbonthatja, liberálisok éppen úgy, mint mánisták. Ők is küldhetnek ugyanis magyar nemzetiségű párttagokat a MNSZ-be. Önálló vonalra van szükség.

SZÉPLAKI Károly nagyon megörvendett, amikor hallotta, hogy SZÁSZ Imre őszinteségre hívja fel a megjelenteket. Az irányvonalban és a szervezésben vannak a hibák. Olyan szónokok jöttek a faluba szervezni, akik azt akarták elhitetni, hogy a munkásnak mindenki ellensége, akinek valamije van. De azt kér-

dezi: a hajnaltól este 10–11 óráig dolgozó kiszagda nem munkásember-e? (Közbekialítások: Bizony munkás ember!) Azok a szervezők, akik kijöttek kiabálni, félrevezették az embereket. Hogy így az értelmiség távolmaradt, az érthető. Az igaz, hogy nekünk úrra nincs szükségünk, de képzett emberre bezeg igenis szükségünk van. Ha valaki azt mondja, hogy nincs, akkor én azt mondom, hogy reánk sincs szükség, egyikünkre sem. A szervezés kezdetben nehezen ment, de valahogy mégis ment. Mihelyt azonban kidomborodott a központi vezetőség irányvonala, megláttuk, hogy a vezetőség nem a mi lelkünk szerint való. Főképpen áll ez a hovatarozás kérdésére. Ebben a kérdésben ma sem látunk tisztán. Amikor itt Sepsiszentgyörgyön összegyűltünk, 40 kilós csomaggal dorongoltak le. Én akkor azt kérdeztem: lehet-e egy nemzet sorsát egyetlen politikushoz vagy egyetlen kormányhoz kötni? Honnan veszi a MNSZ központi vezetősége, hogy hovatarozandóságunk el van döntve? Mi is halljuk a rádiót, halljuk, hogy nem úgy van. Ezt elmondtam otthon is, amikor BENEDEK központi oktató kijött hozzánk, s még azt is hozzátettem, hogy nemcsak a 40 kilós csomagot, hanem a kötelet is vállalom azért, amit mondok. Ha határról van szó, olyan határra van szükségünk, hogy ne kelljen minden erőnknek felőrlődnie magától értetődő jogok kiharcolásában. Egy pillanatig sem állítom, hogy a MNSZ vezetősége nem tett jó dolgokat is. De az irányvonal megállapításába több befolyást kell engedni a faluk s városok lakosságának. Mi otthon, bejövetelem előtt ugyanolyan forma határozatot hoztunk, mint ami a BUCS Józseftől felolvasott levélben foglaltatik, mégpedig azt, hogy szervezzük újra a központi int. bizottságot. A marosvásárhelyi kiáltvány nagyon elvétett dolog volt. KURKÓ későn magyarázgatta, hogy a rádió félreértette. Ilyen félreértésekre nem szabad alkalmat adni. Mi a románokkal való jó barátságunk a híve vagyunk, de a jó barátságot nem úgy képzelem, hogy mindent odaadjunk, s a mások mindent elvegyenek. A békeszerző három nagyhatalom⁷⁷ melyike ajánlott fel csak egy talpalatnyi területet is a magáéból? Hiába mondjuk, hogy nincs határkérdés, mert igenis van. Amikor a mi megyénkbeli csordáslag hajtották a marhát, ha azt mondtuk volna, hogy család van a dologban, még talán fel is kötöttek volna, s ma mégis kiderült, hogy egy nagy család volt. S elhordták egyebünket is. Ami a Feketeügyön egyszer lefelé megy, abból a szél se hoz vissza semmit. Ennyit akartam mondani, ha nem mondtam igazat, dobjanak ki innen a Testvérek, hogy szakadjon meg a nyakam.

KOVÁCS Sándor sepsiszentkirályi lelkész: Nem akartam ugyan szólni, de felhasználtam az alkalmat. Azokat az okokat, amelyek az egység kialakulását és az összemunkálást lehetetlenné tették, éjfélig sorol-

hatnók fel. Mind valamennyi kellőképpen indokolja a magyarság széles tömegeinek bizalmatlanságát a MNSZ vezetőségével szemben. Nem Marosvásárhely óta, hanem kezdettől fogva hibás a MNSZ iránya. Abból a hamis feltevésből indult ki ez az irány, hogy a régi vezetők, hivatalnokok egytől-egytig ellenségei a magyarságnak. Én ennek ellenére mégis tevékeny részt vettem a MNSZ munkájában, mert reméltem, hogy előbb-utóbb sikerülni fog valami változást érni el. Most érkezett el az az idő, amikor úgy látszik fenn is érzik, mi is érezzük, hogy valamit tenni kell. Tenni kell valami olyasmit, ami biztosítsa minden magyarnak, demokratának, szociáldemokratának és kommunistának egyaránt, egyetlen egységbe való összefogását. Mondjuk tehát ki határozatilag először azt, hogy az egybegyűlték s a tiltakozásukat bejelentő távolmaradók mindannyian szükségesnek tartják a magyarságnak egyetlen politikai szervezetbe való tömörítését. Másodszor azt, hogy erre legjobbnak a MNSZ kereteit találják. Harmadszor azt, hogy a MNSZ csak úgy tud megfelelni annak a feladatnak, hogy minden társadalmi réteget egyetlen politikai szervezetbe tömörítsen, ha a MNSZ jelenlegi vezetősége azonnal és fenntartás nélkül lemond, s helyét olyan magyaroknak adja át, akik bírják a nép bizalmát. Amíg ez nem történik meg, addig a MNSZ újjászervezése nem fog sikerülni, és az eredmény az lesz, hogy fog majd lenni egy MNSZ magyar nép nélkül és magyar népi szövetség nélkül.

SOMOGYI Endre: Csatlakozom a KOVÁCS Sándor javaslatához némi tisztázással. Ő minden magyar egyetlen politikai szervezetbe való tömörítéséről beszél, politikai világnézetre való tekintet nélkül. (KOVÁCS Sándor közbeszól: határozottan így mondtam!) Országos választás előtt állunk. Kire fog szavazni a kommunista? Saját pártjára-e, vagy a MNSZ-re? Szövetség helyett legyen párt.

KOVÁCS Sándor: Igenis fenntartom, hogy a magyarságnak egységes politikai képviselőre van szüksége. Már a múltban is olyan szervezetet kellett volna megalakítani, amelyben minden magyar otthon érezze magát. Szándékosan beszéltem demokraták, szociáldemokraták és kommunisták egységéről. Enélkül az egység nélkül ezer-tízezer szavazót lefaragnak belőlünk a választásokon. A MNSZ mindenkié, hisz abban különbözik a többi országos pártoktól, hogy reménye sincs arra, hogy valaha is országos kormányzó párt legyen.

BOÉR János: Mi lesz, ha a MNSZ kommunista tagját saját pártjának pártfegyelmé a MNSZ ellen kötelezi?

ÜRMÖSI Gyula hivatkozik a MNSZ központi lapjában a *Világosság*ban megjelent cikkekre, melyekben KÓS, SZENTIMREI⁷⁸ és mások a magyar

egység szükségessége mellett szálnak síkra. Két lehetőség képzelhető el az egység megteremtésére. Az egyik az egység felülről való megteremtése, ha olyan emberek állnak élre, akikben bizalma van a széles népi tömegeknek. A másik lehetőség az, hogy szervezzék meg ezt az egységet alulról olyan formában, hogy a nép maga alakítsa ki a kívánságainak megfelelő központot. A MNSZ nevéhez továbbra is ragaszkodni kíván, de más tartalommal kell megtölteni. Ha ezt nem tudjuk megtenni, nép nélkül marad. Ezt azonban nem akarjuk. Nincs tehát más teendőnk, mint magunkévá téve KOVÁCS Sándor felszólalását, küldjük azt fel határozati javaslatképpén a központhoz. Kiegészíteném azonban azzal, hogy vagy a jelenlegi központ maga hajtja végre az alulról felfelé történő újjászervezést, vagy adja át helyét egy időközi bizottságnak, és az hajtja végre az új választásokat 30 napon belül.

SZÉPLAKI Károly: Vita folyt a kommunisták és a MNSZ viszonyáról. Ennek a vitának a magva szerinte ez: folytathat-e a MNSZ demokratikus, de nemzeti politikát, vagy nemzetközi politikát kell-e folytatnia.

BOKOR Ernő: Természetes, hogy a MNSZ-nek nemzeti politikát kell folytatnia, mert hiszen nemzetközi politikának is nemzeti politika lehet csupán alapja.

NAGY Lajos maksai s. lelkész: Sajtóorgánusra van szüksége Háromszéknek. Képtelenség az, hogy – tisztelet a kivételnek – jött-ment emberek üljenek mindenütt a vezetőhelyekre. Ha nem Sepsiszentgyörgyön, akkor Marosvásárhelyt kellene a székelység sajtóorgánumát megteremteni.⁹⁹

VAJDA Gáspár megkérdezi, hogy van-e joga a MNSZ-nek a közelgő politikai választásokban részt venni, vagyis valóságos politikai párt-e.

SZÁSZ Imre válaszul felolvassa a MNSZ alapszabályainak első szakaszait.¹⁰⁰

VAJDA Gáspár a SZÁSZ Imre válasza után azt indítványozza, hogy az elnök tegye fel a kérdést: elfogadja-e az értekezlet a KOVÁCS Sándor határozati javaslatát.

BOKOR Ernő minden kormányt támogató rugalmas politikát kíván.

KOVÁCS Sándor: Kár ilyesmiről beszélni.

NAGY András is sürgeti a határozathozatalt, nevezetesen KOVÁCS Sándor határozati javaslatának elfogadását és felterjesztését.

Heves magánbeszélgetések fejlődnek ki, egyesek új vezetőség azonnali megválasztását kívánják, KOVÁCS Sándor tiltakozik a hebehurgya állásfoglalások ellen.

SCHULLER Sándor: Az is kérdés, hogy illetékesek vagyunk-e határozatot hozni, ad-e erre módot a központi utasítás. Veszedelemtől kell megmenteni népünket. Kétségtelen dolog, hogy a központi leiratban

ellentmondások vannak. Keressük meg a cselekvés módját úgy, hogy biztosítani tudjuk a magyarság érdekeit. Azt ajánlom, hogy hívjon össze a vármegyei vezetőség nagygyűlést, és ez a nagygyűlés hozzon határozatot. Ezt a határozatot azután közöljük a központtal. Egyébként elfogadnám a KOVÁCS Sándor javaslatát, de kinek a nevében határozunk?

KOVÁCS Sándor: Értekezlet vagyunk, s a határozatot ennek az értekezletnek a nevében hozzuk. SCHULLERTől ajánlott nagygyűlés összehívását csak a központi vezetőség átszervezése után látnám jónak.

KONSZA Samu dr.: A központi vezetőség utasítására megküldött meghívó szerint az értekezlet tárgya: A magyar egység biztosítása a MNSZ kereteiben és ennek megfelelően a megyei vezetőség kiszélesítése az elnökség munkatársakkal való kiegészítése formájában. Mármint ez az értekezlet a magyar egység biztosítását úgy látja elérhetőnek, ha a jelenlegi vezetőség lemond, és a MNSZ újjászerveződik, alulról. Ehhez a határozathozatalhoz ennek az értekezletnek joga van.

SZABÉDI László formai kérdésben szólal fel. Kétségtelen, hogy ennek az értekezletnek akármilyen határozathozatalhoz joga van. Ezt a határozatot azonban ne juttassa el a MNSZ központi vezetőségéhez, hanem bízta azt az összehívó megyei vezetőségre.

SZÁSZ Imre nem érti egész világosan a KOVÁCS Sándor határozati javaslatát. Az egész vezetőség lemondását kívánja-e, vagy egyes személyekét?

KOVÁCS Sándor szerint az új választások mutatná meg, hogy a régi vezetőségből ki kerül ki és ki marad ki. Mert hiszen éppen az a jelenlegi központi vezetőség legnagyobb hibája, hogy nem a demokrácia alapelveinek megfelelően választották meg.

SZÁSZ Imre megmagyarázni kívánja, azok kedvéért, akik akkoriban távol voltak itthonról, hogy hogyan választották a MNSZ jelenlegi központi vezetőségét. Innen a lakosság egy jó része elmenekült. Civil gárdák törtek be.¹⁰¹ Demokratikus választásokról abban az időben szó sem lehetett. Már működött akkoriban Brassóban a MADOSZ. Ők adtak nekünk segítséget. Kieptették szervezeteiket a falukban. Hogyan? Kiküldöttjei jöttek a megye székhelyére, megnézni, hogy kikkel lehet valamit kezdeni és aztán – a már megszervezett Kommunista Párttal karöltve – ezekkel indultunk ki a falukba. Olyan nehéz körülmények között ez látszott az egyetlen lehetséges szervezési módnak. Az ilyen módon megválasztott szervezetek kiküldöttjei választották azután központi vezetőséget, vagy újraválasztották a régit. Így kezdődött. Hogy erről sokan nem tudnak, annak egész egyszerűen az az oka, hogy amikor ezek a dolgok történtek, nem voltak itthon.

GAUDI József megyefőnök közbeiejt: Tulajdonképpen miért mondjon le a központi vezetőség?

BENEDEK István központi oktató: A központ védelmében kívánok egy néhány szót mondani. Mintegy brassai jöttment szövegek most fel. Csupán annyi a kívánságom, hogy azok, akik azt mondják: mondjon le a központi vezetőség, azt is mondják meg: miért. Tudniok kell, hogy a MNSZ nem 1945-ben alakult. Jelenlegi vezetői tortúrakon mentek keresztül, embertelenül szenvedtek, hogy mi most itt lehessünk. Utólag könnyű kritizálni, de a MNSZ komoly munkát végzett a múltban. Felsorakoztatja BENEDEK a szárazajtai gyilkosságokat, a légerek szenvedéseit.

NAGY József: A MADOSZ 1934-ben jött létre, mert azoknak, akik aztán a MADOSZ-t megalakították nem volt helyük a Magyar Pártban. Magyartalansággal vádolják a volt MADOSZ-istákat? Hiszen a románok internálták őket, vajon miért? Mert nagyon románok voltak? Nem azért, hanem azért, mert nagy magyarok voltak. Amikor 1944-ben a MADOSZ felvette a MNSZ nevet, ezt azért tette, mert a magyar nép politikai egységét kívánta megcsinálni. Erre szükség is van. Az igaz, hogy történtek hibák. Ott van pl. a marosvásárhelyi kiáltvány dolga. Meg kellett volna kérdezni a népet.

MAKSAI: Félreértés van. A MNSZ-et senki sem bántja. A személyeket pedig ne sirassuk. Ha vezetőről van szó, az a fontos, hogy az a vezető a magyarság bizalmát bíró személy legyen. Igaz, kétségtelenül tettek jó dolgokat, szereztek érdemeket. Most mégis az a helyzet, hogy, ha a jelenlegi vezetőség tovább is helyén marad, a MNSZ nép nélkül marad. Igenis szükséges tehát a szervezet alulról való kiépítése.

BENEDEK István: De mondjanak indokot, hogy legyen az benne a jegyzőkönyvben, és tanulhasson belőle a központ.

SZÁSZ Imre: Igaz, lépten-nyomon tapasztaljuk, a vezetőség nem bírja a nép bizalmát, de miért? Itt vannak pl. az inkadrálások.¹⁰² Amikor az inkadrálások első ízben elmaradtak, embereink sem voltak, akiket inkadráltassunk. Az orosz közigazgatás megszűnté¹⁰³ után GROZA kapott megbízást SZTÁLINTól a közigazgatás átvételére. Az egyes posztokon levő képtelen emberek kitették, a helyébe románokat tettek. Egy másik ok a földreform. Helybéli elemeket vertek a székelyek közé. A szegény már a kisgazdát is fasisztának kívánta, hogy elvehető legyen annak a földje. Ilyen okok miatt, és nem a maga hibájából veszítette el a MNSZ a nép bizalmát. Most február 2-án lesz egy éve, hogy az észak-erdélyi románokkal is megegyeztünk Csík és Háromszék-megye határainak kitolásában. Időközben azonban bekövetkezett március 6., s a kolozsvári határozat semmissé vált. Hol voltak a hibák? A tömegek elkedvet-

lenedtek, s egyik vezető a másik vezetőt kezdte vádolni azért, amiért a tömegeket elvesztettük. Mi igyekeztünk a leghelyesebben járni el. De a földkérdés körül felkavart ellentétek ma is megvannak, később is meglesznek, és akármilyen vezetőség jöjjön, ezek az ellentétek nem fognak megszűnni.

Dr. FOGOLYÁN Miklós: Semmi célja annak, hogy most egy vezetőséget lemondásra kényszerítsünk. Éppen a folytonosságra van legnagyobb szükség. Átalakításról azonban szó lehet, és kell is, hogy szó legyen. A demokrácia lényege a rugalmasság. Az angol demokrácia a háborút megnyerő CHURCHILL-t leváltotta, mégsem sírt senki. Ennek az értekezletnek kötelessége felvilágosítást nyújtani a nép hangulatáról. Az igazság az, hogy a vezetőség eddig heroikus munkát végzett; a mostantól rá váró feladatokat előreláthatólag nem tudja megoldani, sem összetétele, sem száma miatt sem. Mindenképpen kívánatos tehát a vezetőség kibővítése. A közvélemény igen fontos politikai tényező, éppen a demokráciában az. A következő határozati javaslatot terjeszti elő:

1.) Az 1946. január 20-án megtartott értekezlet a magyar egység biztosítását a MNSZ keretein belül létfenntartó jelentőségűnek tartja.

2.) E célt a mai követelményeknek megfelelő, általános és demokratikus választások által kibővített vezetőség által tartja kivihetőnek.

KOVÁCS Sándor azon a véleményen van, hogy a határozatot, melyet az értekezlet magáévá tett, nem szükséges indoklással alátámasztani. Egész egyszerűen arról van szó, hogy a faluk véleménye szerint az új idők új munkát követelnek. Feltétlenül szükséges, hogy a MNSZ bírja a alapszabály tömegek bizalmát. A bizottság kibővítésére az nem ad jogot a jelenlegi értekezletnek, mert az a MNSZ vezetősége által ugyan, de a MNSZ keretein kívül hivatott össze, és csupán értekező, illetve felvilágosító jelleggel rendelkezik. Választásról szó sem lehet, mert hiányzik ehhez a nép bizalma és megbízása. A MNSZ jelenlegi vezetősége ellen is éppen az a fő kifogás, hogy nem a népakarat hozta létre.

BODOR Andor, az iparosok vezetője: Sok kérdés vetődött fel, de egyre sem adódott válasz, senki sem mer kijönni az igazsággal. Csak vádolják a vezetőséget. Kérdés, vajon megérdemlik-e ezek a vezetők a vádolást. A hiba ott van, hogy a vezetőség hitt a miniszterek kijelentéseiben. Felelős-e azért, amiért a miniszterek nem teljesítették ígéreteiket?

SZÁSZ Imre elnök felteszi a kérdést, hogy ki van a KOVÁCS, és ki van a FOGOLYÁN indítványa mellett?

FOGOLYÁN Miklós dr. nem látja összegeyzethetetlennek a két határozati javaslat egybevonását.

KOVÁCS Sándor is a két javaslat összevonása mellett van, hiszen az ő javaslatának is csupán az a lényege, hogy pártatlanul levezetett választások történének. Ez természetesen nem zárja ki azt, hogy a jelenlegi vezetők közül sokan vissza ne választassanak.

STRAFF Gyula közbekiált: Olyan időket élünk-e, amikor megengedhetjük magunknak új választások lefolytatását?

Az értekezlet dr. FOGOLYÁN Miklós orvost és KOVÁCS Sándor lelkészt küldi a határozati javaslat megtételére.

SZÁSZ Imre elnök 5 percre felfüggeszti az értekezletet.

Az értekezlet újra való megnyitása után SZÁSZ felkérésére HORVÁTH Miklós orvos, városi elnök felolvassa a határozati javaslat szövegét:

1.) Az 1946. évi január hó 20-án megtartott értekezlet a romániai magyar nép egységének biztosítását létfenntartó fontosságúnak tartja és vallja, hogy ezen egység munkálása érdekében a magyarság minden társadalmi és politikai rétegének össze kell fognia.

2.) Szervezetileg ezen egység biztosítását a MNSZ keretein belül látja legcélszerűbbnek.

3.) Tekintettel azonban arra, hogy a MNSZ jelenlegi vezetősége nem bírja a magyarság összességének bizalmát, az értekezlet szükségesnek látja, hogy úgy a központi, mint a vidéki szervezetek vezetőségei tiszta és demokratikus választások alapján haladéktalanul átszerveztessenek, illetve a körülményekhez képest kibővíttessenek.

Több közbekiáltás után KOVÁCS Sándor védelmébe veszi a javaslat szövegét, majd HORVÁTH Miklós dr. tart rövidebb politikai tájékoztatót, felolvassa a *Világosság*-ból KURKÓ Gyárfás legutóbbi cikkét és végülis oda következtet, hogy a szélesebb összefogás szükségét nem csak ez az értekezlet, hanem az országos elnök maga is érzi.

SZÁSZ Imre megkérdi, hogy szükségesnek tartja-e valaki a névszerinti szavazást.

Az értekezlet közfelkiáltással teszi magáévá a határozati javaslatot, melyet ennek alapján az elnöklő SZÁSZ Imre egyhangúlag elfogadottnak nyilvánít, és az értekezletet berekeszti.

Jegyzet

1. Lásd: **Revízió, vagy autonómia? Iratok a magyar-román kapcsolatok történetéről 1945–1947.** (Gyűjtötte, a bevezető tanulmányt írta: FÜLÖP Mihály, sajtó alá rendezte, a jegyzeteket írta: VINCZE Gábor. Budapest, 1998. TELEKI László Alapítvány (a továbbiakban: FÜLÖP– VINCZE) és VINCZE Gábor: **Illúziók és csalódások. Fejezetek a romániai magyarság második világháború utáni történetéből.** Csíkszereda, 1999. Státus Könyvkiadó.

2. A MADOSZ vezetői közt olyan prominens kommunisták voltak, mint VINCZE János, LUKA László, BANYAI László és DEMETER János.

3. Bővebben lásd: NAGY Mihály Zoltán – VINCZE Gábor: **Kolozsvár a román kiugrástól Észak-Erdély „másodszeri felszabadulásáig” (1944. szeptember–november) I–II.** Korunk, 2000/11. és 12. számok.

4. A névcserre szükségességét a temesvári madosos KAZINCZY János 1944 novemberében ekképpen indokolta a nyilvánosság előtt: „A MADOSZ a maga részéről azért választotta ezt az átalakulást, és vált Magyar Dolgozók Szövetségéből »Magyar Népi Szövetségévé«, hogy lehetőséget adjon minden társadalmi rétegnek [...], hogy együtt harcoljon a néppel a népért.” A kolozsvári *Világosság* pedig imígyen magyarázta meg a névváltoztatás szükségességét 1944. november 25-i számában: „A MADOSZ harcosai elérkezettnek látják az időt arra, hogy a dolgozó-élcsapatból az itt lakó egyetemes magyarságot befogadó népi szövetségévé alakuljon át.” Tehát, ha 1944 őszén a MADOSZ ki akart lépni az addigi szektás elszigetelődésből, és egy szélesebb, „népfrontos” szervezetet akarta létrehozni, akkor az addigi megnevezést egy olyannal kellett felváltani, amely eleve utal arra, hogy itt szélesebb összefogásról van szó. Elképzelhető azonban, hogy emellett volt egy másik ok is – amellyről természetesen a szövetség sajtója nem írt: LAKATOS István szociáldemokrata politikus szerint a névcserére azért volt szükség, hogy feleltessék azt a tényt, miszerint 1938–40 közt a MADOSZ részt vett a bukaresti Antirevizós Liga kampányaiban, miáltal az illegális Kommunista Romániai Pártja fiókszervezete általános közmegejtésnek írvendett... Lásd: LAKATOS István: **A Romániai Szociáldemokrata Párt rövid története.** H. é. n., kézirat, 302. old. (A szerző tulajdonában.)

5. MÁRTON Áron GROZÁhoz írott levelét közli: SZÓKE János, szerk. **MÁRTON Áron.** Tirol, 1988. Magánkiadás, 447. old.

6. A szövetség megalakulásának körülményeire emlékezett az a tény is, hogy a 100 fős intézőbizottság 20%-a volt bukaresti, brassói, vagy temesvári...

7. **A Romániai Magyar Népi Szövetség határozatai a Kolozsvárt 1945. május 6–13. között megtartott országos nagygyűlésen.** Kolozsvár, 1945. május, a Központi Intézőbizottság kiadása.

8. Éppen ezért érthetetlen számunkra, hogy az elmúlt években megjelenő román szakpublikációk (lásd többek közt: ONIŞORU, Gheorghe: **Alianţe şi confruntări ntre partidele politice din România (1944–1947).** Bucureşti, 1996. Fundația Academia Civică, 165–169. old.) a MADOSZ-t és az MNSZ-t mint irrendata szervezetet írják le, miközben nem lehet találni egyetlen egy olyan hivatalos dokumentumot sem, amely a fenti vádakat alátámasztaná...)

9. Ilyen elképzeléseket 1944 őszén még néhány kolozsvári magyar kommunista is dédelgetett magában, ám 1945 nyarán már csak olyan „reakciós” szociáldemokraták álltak ki a fenti elképzelések mellett, mint BRUDER Ferenc és PÁSZTAI Géza.

10. FÜLÖP–VINCZE, 200. old.

11. Lásd KURKÓ Gyárfás 1945. augusztus 9-i vezércikkét a *Világosság*-ban. KURKÓ egyébként többször is hangoztatta, hogy az MNSZ nem világnézeti párt (ámbár a világnézete elég egyértelmű volt), hanem kisebbségi érdekképviseleti szervezet.

12. *Szabad Szó* (Marosvásárhely), 1944. november 21., valamint MOLNÁR Gusztáv: Örendelkezési törekvések az „Észak-Erdélyi köztársaság” idején. In: **Autonómia és integráció.** Bp., 1993. *Magyar Szemle*, 110. old.

13. KURKÓ Gyárfás a kolozsvári kongresszuson tartott záróbeszédében

is utalt azokra, akik „fél Erdélyt” akartak, akik azt hitték, hogy „Erdélynek egyes megyéi külön köztársaságok formájában meglehetnek.” (Világosság, 1945. május 14.)

14. BÁNYAI László véleményét idézi GYÖNGYÖSSY István követségi tanácsos jelentésében: Magyar Országos Levéltár Jelenkori Gyűjtemény (a továbbiakban: MOL) a külügyminisztérium román adminisztratív iratai, XIX-J-1-k, 18. doboz, ad 621/pol-1946.

15. SZABÓ Pál felszólalása. A három napos tanácskozás jegyzőkönyvének csak az a része került ki Budapestre, amely a kiáltvány vitájának egy részét tartalmazza. Ebből – az eddigi ismereteim szerint – a Magyar Országos Levéltár 3 különböző állagában 1–1 példány található: 1) a Magyar Külügyminisztérium Béke-előkészítő Osztálya anyagai; 2) a Magyar Külügyminisztérium román adminisztrációs iratai; 3) a belügyminisztérium anyagai közt lévő ún. ERDEI Ferenc-iratok közt. (ORBÁN Sándor ez utóbbit publikálta a *Regio Kisebbségi Szemle* 1993/2. számában – meglehetősen sok hibával, komoly bevezető tanulmány nélkül.) Itt és a továbbiakban a 2) helyen megjelölt forrásból (rövidítve: *Jegyzőkönyv*) idézünk.

16. A kérdésnek bő szakirodalma van. Ahelyett, hogy egy kisebb bibliográfiát közölnek, csak egy olyan tanulmányra hivatkoznak, amely a közel-múltban jelent meg Magyarországon: BORSÁNYI György: **Gondolatok a Kommunista Magyarországi Pártja történetéről (1918–1944)**. Múltunk, 1995/1. 3–37. old.

17. A madzosoknak/kommunistáknak a nemzeti szimbólumokkal szembeni érzéketlenségét talán épp az ún. zászló-kérdés körüli hisztériakeltés mutatja legjobban. Erről többek közt lásd az RKP magyar nyelvű lapja, az *Erdélyi Szikra* 1945. május 20-i számát.

18. Jegyzőkönyv, VARGANCSIK Lajos felszólalása.

19. RÁDAY Gyűjtemény, BÁNYAI László-hagyaték, C/189. fond, 2. doboz, sz. n.

20. FÁBIÁN Ernő: **Görbe fából nem lesz egyenes. A kisebbségi kérdés marxista-leninista kezelésének bírálatá**. Csíkszereda, 2001. Pro-Print.

21. Idézi: LIPCSEY Ildikó: **A Romániai Magyar Népi Szövetség az ünneplás útján (1944–1953)**. Budapest, 1998. Possum, 32. old.

22. Egy a tanulmányunk lezárása után kezünkbe került belső feljegyzés megéneként részletezi az 1946. júniusi székelyudvarhelyi, 2. MNSZ-kongresszus idején nyilvánított tagok számát. A számos elemzéséből kiderül, hogy például a mintegy 85 000-es Arad megyei magyarságból az MNSZ-tagok száma kerekítve 25 500; a 180 000 bihari magyarból 40 000, míg a mintegy 150 000-es Kolozs megyeiből csupán 35 000 volt MNSZ-tag. (Különösen feltűnő, hogy a szövetség központjában élő 70–75 ezer magyarnak alig több, mint 10%-a volt MNSZ-tag!) Háromszéken kerekítve 125 000 székely élt, és ebből csupán 36 000 volt a szövetség tagja. Mindez azt mutatja, hogy az MNSZ vezetése alaptalanul állította, hogy a szövetség átfogja az erdélyi magyarság egészét... Az MNSZ Kolozs Megyei Szervező Bizottsága nyilvántartásának lelőhelye: Országos Levéltár Kolozsvári Igazgatósága iratanyagában (továbbiakban: OLKI) található, 26. fond, Partidul Comunist Român, Organizația Județeană Uniunea Populară Maghiară, reg. Cluj, dos. 2., f. 401–403.

23. EMKE SZABÉDI Ház, SZABÉDI-hagyaték, SZABÉDI László levele PÜSKI Sándorhoz, a népi írók könyveinek budapesti kiadóijához.

24. FÜLÖP-VINCZE, 180. old.

25. Az 1945–46-os sérelmekről számos konkrét példa olvasható a FÜLÖP-VINCZE-kötetben.

26. MOL külügyminisztériumi TŰK-iratok, Románia, XIX-J-1-j, 20. doboz, 23/d, 40/pol-1948. sz.

27. FÜLÖP-VINCZE, 73. old.

28. Erről bővebben lásd: FÜLÖP Mihály: **A befejezetlen béke. A Külügyminiszterek Tanácsa és a párizsi békeszerződés**. Budapest, 1994. Hét-torony Kiadó.

29. A feljegyzést – a külügyminisztérium Béke-előkészítő Osztálya iratanyagában fellelhető másolat alapján FÜLÖP Mihállyal közösen adtuk közre. (Lásd: FÜLÖP-VINCZE, 61–62. old.) Az, hogy a dokumentum szerzője MÁRTON Áron, csak akkor vált bizonyossá, amikor a Mi-

niszterelnökség III., Kisebbségi és Nemzetiségi Osztálya iratanyaga is kutathatóvá vált, és ennek köszönhetően rábukkantunk a jelentés eredeti példányára, amelynek tetején kézzel az alábbi feljegyzés olvasható: „MÁRTON Áron püspök PAKOTS helytartón keresztül küldött javaslatát, illetve jelentését.” MOL XIX-A-1-n, 1. doboz, „Z” 643, 1945. IX. 26.

30. MOL, a Magyar Külügyminisztérium Béke-előkészítő Osztálya iratai, XIX-J-1-a, 61. doboz, IV-136., 70/pol-1946.

31. Többek közt lásd LAKATOS István visszaemlékezését. H. é. n., gépelt kézirat, 30–31. old. (JATE Társadalomelméleti Gyűjtemény, 2307.) Ugyanezt állítja az RSZDP Országos Magyar Bizottságának egyik 1946-os jelentése is. Politikatörténeti Intézet Levéltára (a továbbiakban: PIL), az MSZDP Külpolitikai Osztályának iratai, 283. fond, 12/82. ó. é.)

32. LUKA felszólalása a kolozsvári MNSZ-kongresszuson. *Világosság*, 1945. május 12.

33. Lásd a *Népi Egység*, 1945. október 10., és a *Világosság* november 5-i számat.

34. LIPCSEY, i. m. 78. old.

35. Lásd a 15. sz. jegyzetet.

36. Az intézőbizottsági ülés, illetve az ominózus vita lefolyása pontosan tükrözi azt, mennyire hiányzott a szervezeten belül a belső demokrácia, hogy mennyire nem türték a belülről jövő kritikát.

37. A csehszlovák erőszakos kitelepítésekkel (lásd a „40 kilós csomag” emlegetését a közölt jegyzőkönyvben) való példálózás egy egyszerű vidéki madzos munkás részéről lehetett tájékozatlanság is, azonban amikor LUKA riogatótt rendszeresen ezzel, akkor már tudatos félrevezetésről van szó, hiszen pontosan tudta, hogy míg SZTÁLIN BENEŠnek engedélyezte a kisebbségek eltávolítását Csehszlovákiából, azt Romániában nem támogatta...)

38. Az ezzel történő ijesztgetés ugyancsak a határváltoztatást ellenző magyar kommunisták bevált fogása volt. Csakhogy ezt igen nehéz komolyan venni, hiszen a Szojvetunió csírájában elfojtott volna minden fegyveres összecsapást az általa megszállt két ország között...

39. MOL, XIX-J-1-k, 19. doboz, 16/b, sz. n. („Egy erdélyi diák beszámolója”).

40. FÜLÖP-VINCZE, 195–196. old., valamint XIX-J-1-k, 18. doboz, 16/a, 32.824/pol.

41. Több felszólaló is kijelentette a vita közben, hogy a kiáltványt még abban az esetben is el kell fogadni, „ha tagjaink 50%-át elveszítjük”, mivel „majd a történelem igazolni fog minket!” (akárcsak akkor, amikor elfeltűnt a 2. bécsi döntést – tették hozzá egysékesen...)

42. Erről lásd GYÖNGYÖSSY István követségi tanácsos 1946. május 12-i jelentését. FÜLÖP-VINCZE, 202–205. old.

43. A kiáltvány szövegét az MNSZ legfontosabb napilapjai, a marosvásárhelyi *Szabad Szó*, a kolozsvári *Világosság* és a brassói *Népi Egység* 1945. november 21-i száma közölte.

44. BALOGH Edgárhoz. Írta Erdélyi Hegedős. (Talán BÖZÖDI György?) Közli a MOLNÁR Gusztáv szerkesztette *Limes – Nemzetpolitikai Szemle* 1989/1 száma („Az első erdélyi samizdat”), 180. old.

45. FÜLÖP-VINCZE, 145. old. (Az atrocitásokra BALOGH Edgár is utal a **Férfimunka** című visszaemlékezésében: Budapest, 1986. Magvető, 120. old.)

46. FÜLÖP-VINCZE, 126. old.

47. FÜLÖP-VINCZE, 145. old.

48. FÜLÖP-VINCZE, 126. old.

49. Lásd DECSY István felszólalását az 1946. január 28-i kolozsvári értekezleten. Közli: SEBESTYÉN Kálmán: **A Romániai Magyar Népi Szövetség belső ellenzékének felszámolása. A DECSY-ügy**. Világtörténet, 1996. tavasz–nyár, 47–48. old.

50. Erre utal az MNSZ szilágysági tagozatának 1946. február 11-i zilahi nagygyűlésén hozott határozat is: „...szemben a Magyar Népi Szövetség megyei intézőbizottságának egy előbbi határozatával, nem kívánja sem a Magyar Népi Szövetség vezetőségének leváltását, sem az országos kong-

resszus összehívását.” MOL XIX-J-1-a, 61. doboz, IV-136, 86/1946. sz.

51. *Népi Egység*, 1946. február 6.

52. *Népi Egység*, 1946. február 10. A szociáldemokrata párt hivatalos lapja, a Libertatea február 8-i számában ezt a botrányos közjótéket úgy kommentálta, hogy: „A Magyar Népi Szövetség hidegre akarja tenni az ellenzéket...”

53. MOL, XIX-J-1-a, 63. doboz, IV-148., 12/Bé.-1946.

54. Minderről bővebben lásd VINCZE Gábor: **Az RSzDP Országos Magyar Bizottsága és az MNSZ vitája 1946-ban magyar választási blokk létrehozásáról.** *Múltunk* 1997/4., 103–119. old.

55. FÜLÖP-VINCZE, 82. old.

56. FÜLÖP-VINCZE, 126. old. NAGY Mihály ifjú kolozsvári kutató barátai közlése szerint a kolozsvári levéltárban található csendőrségi iratok között is találhatóak olyan feljegyzések, amelyek egy ilyen jellegű szervezkedés lehetőségével foglalkoznak. Véleményünk szerint azonban ez az egész dolog mértékten túl volt dimenziálva, hiszen széleskörű szervezkedésre akkor már nem voltak adottak a feltételek.

57. EMKE SZABÉDI Ház, SZABÉDI-hagyaték, 1946. március 14-i intézőbizottság jegyzőkönyve.

58. MOL XIX-J-1-a, 61. doboz, IV-131, 69/pol.-1946. (NÉKÁM Sándor 1946. április 7-i követségi jelentése.)

59. FÜLÖP-VINCZE, 247–251. old.

60. A „séreلمي offenzíva” mellett a május–júniusban kidolgozott nemzeti jogi státutium is a korábbi népszerűség visszaszerzését szolgálta. Erről bővebben lásd VINCZE, 1999., 14–20. old. A törvénytervezet szövegét közli: **A nemzetiségek egyenjogúsításának útján. JOÓ Rudolf beszégetése DEMETER Jánossal.** Budapest, 1983. KOSSUTH, 130–140. old.

61. PIL, az MKP Külpolitikai Osztályának iratai, 274. fond, 10/73. 6. e., 238/pol-1946.

62. Az MNSZ Kolozs Megyei Központja 1946. december 5-i felhívásban olvashatjuk: „Szomorúan kell megállapítanunk, hogy falvainkban, városainkban még a tagjaink is közönnnyel viselkednek a M. N. Sz. iránt.” Mi ez, ha nem a kudarc nyílt elismerése? OLKI, 26. fond, PCR, Organizatiya Județeană UPM, reg. Cluj, dos. 2., f. 329.

63. A választási csalásokról számos példa található az **Anul 1946 – scrișori și alte texte.** (București, 1997. Fundația Academia Civică) című kötetben. NAGY Mihály közlése szerint a Kolozs megyei választási bizottság iratanyagában vannak olyan feljegyzések, amelyekből egyértelműen kiderül, hogy nem csak az ellenzéki polgári pártoktól, hanem a szövetséges MNSZ-től is „csoportosítottak át” szavazatokat az RKP-hoz...

64. PIL, 274. fond, 10/73. 6. e., 238/pol-1946.

65. Bővebben lásd: VINCZE Gábor: **Az erdélyi magyar szövözetek fél évszázada.** In: **Az erdélyi magyar gazdasági gondolkodás múltjából.** Kolozsvár, 2001. Romániai Magyar Közgazdász Társaság, 275–290. o.

66. LUKA már az 1945. november 18-i marosvásárhelyi felszólalásában is követelte a szövetségen belüli tisztogatást!

67. *Fáklya*, 1948. augusztus 10.

68. PIL 274. fond, 10/73., 6. e., 202/pol.-1947. (Követségi jelentés a temesvári MNSZ-kongresszusról.)

69. NAGY Miklós Kolozs megyei ügyvezető alelnök 1947. július elején a megyei intézőbizottsági ülésen a már ismert jelszót hozzátartta: „Aki nincs velünk, ellenünk van!” (*Világosság*, 1947. július 9.)

70. **Az RMNSZ országos, IV. kongresszusa határozatai.** Kolozsvár, 1949.

71. MOL XIX-J-1-j, 20. doboz, 23/d, 11/pol-1948.sz.

72. *Világosság*, 1949. február 6.

73. Arhivele Naționale din București, fond CC al PCR, Cancelaria, dosar 1959/30.

74. SÜTŐ András 1953. április 10-én azt közölte a bukaresti magyar

követel, hogy „az önfelosztás sok helyütt csupán a tényleges helyzetet rögzítette formálisan. Az MNSZ több helyi szervezete már csak papíron létezett az elmúlt évek során.” MOL, XIX-J-1-j, 17. doboz, 16/b, 05247/53 sz.

75. SZABÉDI-hagyaték, SZABÉDI László 1945. december 19-i levele KURKÓ Gyárfáshoz.

76. LÁZOK János – VINCZE Gábor, gyűjt., szerk.: **Erdély magyar egyeteme 1944–1949.** II. köt., Marosvásárhely, 1998. Custos – Mentor, 146. old.

77. Lásd KURKÓ Gyárfás 1946. január 12-i nyilatkozatát a *Népi Egység*ben.

78. 1946. január 7-én az MNSZ országos vezetése létrehozta a Romániai [Országos] Magyar Segélyező Bizottságot. Ez aztán az egyházi és társadalmi egyesületek bevonásával felállította a Segély Bizottságot, amely az elkövetkező hónapokban megpróbálta pótolni a magyar tanítók és tanárok elmaradt fizetését, és támogatni a BOLYAI Tudományegyetemet, valamint segíyezni a Szovjetunióban szabadon engedett, Erdélyen keresztül hazatérő magyarországi hadifoglyokat. (A Bizottság 1946. december 31-ével szűnt meg.)

79. Az előző nap néhány helybeli román által Szárazajtára hívott, mintegy 30–35 fős, Gavril OLTEANU-vezette MANIU-gárda 1944. szeptember 26-án a falu nyílóssága előtt kivégezt 11 ártatlan helybeli civilt. (Két sebesült pár nappal később halt meg.) A gyilkosságokat és fosztogatásokat követő napokban a helybeli csendőrök mintegy hetven-nyolcvan férfit hurcolnak el a földvári haláltáborba, akiknek nagy többsége ott hal meg.

80. Lásd a bevezető tanulmányt.

81. A Beszterce–Szászrégen körzetében lakó szászok nagy része 1944 őszén a visszavonuló Wermachtal elhagyta a szülőföldjét. A kolozsvári MNSZ központ az elhagyott falvak egy részébe székelyeket akart telepíteni, az erre vonatkozó tervet VENCZEL József dolgozta ki, amit az észak-erdélyi Országos Demokrata Arcvonal 1945. február 12-15-i kolozsvári konferenciája is jóváhagyott, ám a végrehajtása a román közigazgatás visszatérte miatt elmaradt, csupán Bátorra és Vajolára telepedtek székelyek.

82. Helyesen: március 13-án.

83. Az MNSZ első kongresszusát 1945. május 8. és 13. közt tartották Kolozsvárott.

84. A KURKÓ Gyárfás vezette, 30 tagú MNSZ-delegáció 1945. augusztus 19. és 31. közt tárgyalat Bukarestben.

85. A Petru GROZA miniszterelnök által vezetett román delegáció 1945. szeptember 4. és 13. közt folytatott tárgyalásokat Moszkvában.

86. 1945. augusztus 19. Mihály király – az angolszász nagyhatalmak támogatásában bízza – felszólította Petru GROZÁt, hogy mondjon le, mert kormányát Nagy-Britannia és az Egyesült Államok kormányai nem ismerik el, ezért ő nem képviselheti Romániát megfelelően a béketárgyalásokon. A király 20-án megismételte a követelését, amit GROZA visszautasított. Ezután Mihály 5 hónapig „sztrájkolt”, vagyis nem volt hajlandó a miniszteri rendeleteket, törvényeket ellenjegyezni.

87. Dr. Valeriu BIDU a sepsiszentgyörgyi városi kórház főorvosa a harmincas években hírhedt magyarilldöző sovinszta prefektusa volt Háromszék vármegyének. (Az ő uralma alatt bocsátották el a magyar tisztviselőket a közhivatalokból.)

88. Az ún. spekulá-brigád rövidítése, amelyet az „árspekulánsok leleplezése” céljából hoztak létre.

89. GAUDI József.

90. Nem vették fel a fizetési állományba.

91. Utalás az ún. visszaperlési törvényre.

92. Sepsiszentgyörgynek 1944. november–decemberben volt egy rövid életű napilapja, a *Dolgozók Szava*, amely hetilapként is csak 1945 áprilisaig jelent meg – februártól már *Szabadság* néven. 1946 februárjában megjelent egy néhány számot megért hetilap, az *Új Székely Nép*, majd az is megszűnt. Végül 1947 januárjától Sepsiszentgyörgyön jelent meg az addig

Brassóban kiadott *Népi Egység*, amely 1948. március 1-jével szűnt meg.

93. A Haladó Ifjúság az RKP befolyása alatt álló országos ifjúsági szervezet volt.

94. A Iuliu MANIU-vezette Nemzeti Parasztpártról van szó.

95. A keresztnév hiányzik a jegyzőkönyvben.

96. Lásd a bevezető tanulmányban.

97. Nagy-Britannia, Egyesült Államok, Szovjetunió.

98. KÓS Károly, SZENTIMREI Jenő.

99. Marosvásárhelyen 1944. november 4-től jelent meg a *Szabad Szó*, amely 1945-től az MNSZ nemhivatalos orgánuma lett.

100. A Romániai Magyar Népi Szövetség Szervezeti Szabályzata 1. szakasza kimondja: „A Romániai Magyar Népi Szövetség a romániai magyar nép demokratikus politikai szervezete.” Célja többek közt: „demokratikus alapon megszervezni a Romániában élő magyarságot” (2. szakasz a) pont) és „a romániai magyarság gazdasági, közművelődési, jogi és közigazgatási érdekeinek demokratikus szellemben való intézményes védelme és a nemzeti jogegyenlőség megvalósítása” (2. szakasz e) pont). Lásd: **A Romániai Magyar Népi Szövetség Szervezeti Szabályzata**. Kolozsvár, é. n. (1945), Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet Rt.

101. Utalás az 1944 szeptember–októberében Háromszék és Csík vármegyékben gyilkoló, fosztogató félékatonai önkéntes alakulatra, a Gavril OLTEANU-vezette MANIU-gárdára.

102. Inkadrálás: fizetési állományba sorolás.

103. A szovjet közigazgatás 1945. március 13-án, a román közigazgatás visszatérével szűnik meg Észak-Erdélyben.

(A családnevek majuszkulás kiemelését, beleértve az idézeteket, kötetyszerkesztési szempontok indokolták. **Szerk. megj.**)

Două documente privind criza Alianței Populare Maghiare la începutul anului 1946 (Rezumat)

Alianța Populară Maghiară din România trăiește la începutul anului 1946 o puternică criză. Conducerea centrală, alunecând spre stânga, se distanțează tot mai mult de scopul inițial, apărarea intereselor comunității maghiare din România. Organizațiile județene sancționează această tendință.

Two Documents concerning the Crisis of Hungarian Popular Alliance from the Beginning of 1946 (Abstract)

The Hungarian Popular Alliance lived a strong crisis starting in the year of 1946. The central leadership sliding towards left, alienated more and more from the initial goal, defending the interests of the Hungarian community of Romania. The county organizations sanction this tendency.

